

Policy javaslatok

A TANULÓI ÉLETPÁLYA TÁMOGATÁSÁHOZ

a Common goals — Common ways című Leonardo Innovációtranszfer
projekt tapasztalatai alapján

EDUNET Tananyag-fejlesztési Alapítvány
Budapest, 2015

Ez a kiadvány a Common goals — Common ways című Leonardo Innovációtranszfer projekt (2012-1-HU1-LEO05-05838) keretében készült és szabadon letölthető a projekt honlapjáról (<http://www.commongoals.edunet.hu>).

A projekt fő pályázója: EDUNET Tananyag-fejlesztési Alapítvány

Külföldi partnerek:

Euro-Trainings-Centre (München, Németország)
Pedagogical University of Cracow (Krakkó, Lengyelország)
Train'd Up Railway Resourcing Limited (Stirling, Egyesült Királyság)

Hazai partnerek:

Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Nonprofit Oktatási Kft.
Csepel-sziget Általános és Szakképző Iskola, Speciális Szakiskola
T-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatókutatató Központ Zrt.

A projekt keretében készült adaptációkat kipróbáló intézmények:

Budai Városcapu Iskola, Fehérhegyi Szakiskola és Speciális Szakiskola, Pécs
Budai Városcapu Iskola, Bártfa utcai Intézményegység, Pécs
Csepel-sziget Általános és Szakképző Iskola, Speciális Szakiskola, Budapest
Dobó István Általános Iskola, Balatonszentgyörgy
Kossuth Lajos Általános Iskola, Kurityán
Somogy megyei Duráczky József Óvoda, Általános Iskola, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény és Kollégium, Kaposvár
Nádudvari Népi Kézműves Szakiskola és Kollégium, Nádudvar
Szinergia Üzleti Szakképző Iskola, Budapest
TANEXT Akadémia Szakközépiskola, Szakiskola és Speciális Szakiskola
Tuskevár Általános Iskola, Szakközépiskola és Gimnázium, Budapest

A kiadványt összeállította:

Adler Judit, Fehér Ildikó, Gönczöl Enikő, Kovács Anikó

Szerkesztő: Gönczöl Enikő

Olvasószerkesztő: Szerencsés Hajnalka

Kiadja: EDUNET Tananyag-fejlesztési Alapítvány, 1066 Budapest, Ó utca 48.
Felelős kiadó: az Alapítvány kuratóriumának vezetője
© EDUNET Tananyag-fejlesztési Alapítvány, 2015

Köszönetnyilvánítás

Az EDUNET Tananyag-fejlesztési Alapítvány köszönetet mond minden együttműködő partnerének, a szakmai konzultációkon részt vevő valamennyi szervezetnek és szakértőnek, valamint azoknak a gyakorló pedagógusnak, akik értékes gondolataikkal és közreműködésük révén hozzájárultak a projekt sikeres megvalósulásához.

ISBN: 978-963-12-1617-2

Az Európai Bizottság támogatást nyújtott ennek a projektnek a költségeihez. Ez a kiadvány a szerzők nézeteit tükrözi, és az Európai Bizottság nem tehető felelőssé az abban foglaltak bármilyen felhasználásért.

TARTALOM

BEVEZETÉS	5
MUNKAEERŐPIAC ÉS SZAKKÉPZÉS	7
Törekvés a szakmai képzés megújítására	8
<i>Szakiskolai Fejlesztési Program</i>	8
<i>Térségi Integrált Szakképző Központok</i>	8
<i>Duális szakképzés</i>	9
A munkakerőpiac szakemberszükséglete	10
KORAI ISKOLAEHLAGYÓK	12
Bildungsbegleiter (BB). A bajor duális szakképzés egyik fontos szereplője	13
KOCKÁZATKEZELÉS ÉS SEGÍTSÉGNYÚJTÁS	14
A hátrányos helyzet	14
A nehézségekkel való sikeres megküzdés képessége: a reziliencia	15
Getting it right for every child (GIRFEC). A gyermekek és fiatalok egészséges fejlődését segítő, integrált kockázatkezelés Skóciában	16
Ami segít, és ami gátol. Kérdőívrendszer és útmutató a fiatalok tanulási és szociális problémáinak feltérképezéséhez és a személyre szabott támogató folyamat megtervezéséhez	17
ROMA FIATALOK AZ OKTATÁSBAN	18
Komplex támogató program Lengyelországban a hátrányos helyzetű roma gyerekek társadalmi sikerességének támogatására	20
Másképp kell? – Másképp kell! Gondolatterelgető útmutató pedagógusoknak a roma gyerekekkel és családokkal való sikeres párbeszédhez	21
MERRE TOVÁBB – PÁLYAORIENTÁCIÓ?	22
A pályamentáció helye az oktatás/köznevelés jogi szabályozásában	22
<i>A nemzeti köznevelésről szóló törvény</i>	22
<i>A Nemzeti alaptanterv</i>	24
<i>A szakképzésről szóló törvény</i>	25
A pályamentáció formálódó rendszere	26
Tájéoló nap – pályamentációt segítő program	28

KÖZÖS CÉLOK – KÖZÖS UTAK	31
Hatékony kapcsolatépítés iskolai környezetben – Útmutató az iskola körüli helyi partnerségek kialakításához	31
ÖSSZEGZŐ GONDOLATOK ÉS JAVASLATOK	33
Ajánlások a projekt eredményeinek rendszerbe illesztéséhez	34
A projekt eredményeinek továbbfejlesztési lehetőségei	37

BEVEZETÉS

A *Common goals – Common ways* projekt az Európai Unió Leonardo Innovációtranszfer programja keretében négy ország együttműködésével valósult meg 2012 októbere és 2015 januárja között. A munka eredetileg a szűken vett szakképzéshez kapcsolódott. Az időközben Magyarországon bekövetkező jogszabályi és gyakorlati változások azonban indokoltá tették a korábbi elképzelések „lefelé való megnyitását”. A projekt eredményei így végül egyaránt használhatók lettek az általános iskolák záró évfolyamain, az átalakuló szakiskolákban, de kismértékű adaptációt követően akár más intézménytípusokban is.

A projektet vezető szervezet az *EDUNET Tananyag-fejlesztési Alapítvány* volt. A 2000 óta működő civil szervezet munkájának középpontjában a következő tevékenységek állnak: tantervek, oktatási programok és segédletek, pedagógusoknak szóló képzések és módszertani útmutatók fejlesztése, valamint az e területeken folyó kutatásokban és gyakorlati feladatokban való közreműködés.

Az adaptációra kerülő külföldi jó gyakorlatok közvetítői és egyben a projekt nemzetközi partnerei az alábbi szervezetek tagjai voltak:

- *Euro-Trainings-Centre (ETC)* – München, Németország
A több mint 20 éves múltta visszatekintő, kereskedelmi és ügyviteli profilú, magánfenntartású szakképző iskolában kiemelt figyelmet kap a hátrányos helyzetű fiatalok szakmaválasztásának segítése, valamint alapkészségeik eredményes fejlesztése. Az intézmény munkájának fontos részét képezi az a sokrétű pályaaorientációs tevékenység, amelyet a müncheni önkormányzat megbízásából a város általánosan képző
- *Pedagogical University of Cracow* – Krakkó, Lengyelország
A lengyel tanárképzés nagy tekintélyű központja nem csupán tudásközvetítőként, hanem számos nemzetközi projekt részeseként a tudás építőjeként is gyakran vív ki elismerést magának. A projektben az intézmény Földrajzi Intézete vett részt, amelynek fontos kutatási területe az etnikai kisebbségek munkaerő-piaci helyzetének javítása, valamint a vállalkozói készségek fejlesztése a lengyel közoktatás és szakképzés keretében.
- *Train'd Up Railway Resourcing Limited* – Stirling, Egyesült Királyság
A 2004 óta Nagy-Britannia területén három központban működő skóciai cég szakmai képzést nyújtó tréningek fejlesztésére és szervezésére szakosodott. Tevékenységének fő területe a kötött pályás közlekedés témaköréhez kapcsolódik. A vállalkozás ugyanakkor fontos feladatának tartja a munka és az oktatás világa közötti hidak építését is.

A projekt hazai partnerségét a következő szervezetek alkották:

- *A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Nonprofit Oktatási Kft.* szervezte azokat a szakmai műhelyeket, amelyek keretében különféle intézmények és szervezetek képviselői vitatták meg a külföldi tapasztalatokat, valamint az elkészült adaptációk itthoni hasznosításának lehetőségeit.
- *A Csepel-sziget Általános és Szakképző Iskola, Speciális Szakiskola* pedagógusai voltak azok, akik alkotó módon bekapcsolódtak a külföldi jó gyakorlatok adaptálásába, és elsők között próbálták ki azokat a gyakorlatban.
- *A T-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Központ Zrt.* munkatársai minőségbiztosítási szerepkörben követték végig a munka folyamatát, és végül kutatóként is visszajelzéseket adtak a fejlesztés első eredményeiről.

A projekt keretében született adaptációkat tizenegy különféle típusú oktatási intézmény mintegy 40 pedagógusa és 200 diákja próbálta ki. Az ő értékes visszajelzéseik alapján nyerte el végleges formáját a projekt öt terméke:

- A bajor duális szakképzésben fontos szerepet betöltő képzéskísérő (Bildungsbegleiter) feladatainak leírása
- Ami segít és ami gátol – kérdőívrendszer és útmutató a fiatalok tanulási és szociális problémáinak feltérképezéséhez, valamint a személyre szabott támogató folyamat megtervezéséhez
- Hogyan tanítsuk a roma gyerekeket? A roma etnikai kisebbség oktatási szervezetének hatékony kiépítése (a lengyel eredményeket bemutató tanulmány). Másképp kell? – Másképp kell! – az előbbi tanulmány alapján készült gondolatterelgető útmutató pedagógusoknak a roma gyerekekkel és családjaikkal való sikeres párbeszédhez
- Tájoló nap – egy pályaorientációt segítő komplex program megvalósításának teljes eszköztársa
- Hatékony kapcsolatépítés iskolai környezetben – útmutató az iskola körüli helyi partnerek kialakításához

A szakmai találkozók során gyorsan világossá vált, mennyire kifejező a projekt címe: *Common goals – Common ways*, vagyis: *Közös célok – Közös megoldások*. Nem volt nehéz felismerni, hogy a hazai és a külföldi szakemberek sok esetben nagyon hasonló problémákkal szembesülnek – s így valóban lehetőség volt a célok közös megfogalmazására, illetve a megoldásokról való közös gondolkodásra is.

Az alábbi összefoglaló a fenti termékekhez kapcsolódva, ezek sorrendjében igyekszik felvillantani az adaptációkat befogadó magyarországi környezet néhány fontos jellemzőjét és az adott terület legfontosabb hazai dilemmáit. Ezt követi az egyes fejezeteken belül a külföldről átvett jó gyakorlatok lényegének, valamint az elkészült hazai adaptációk fő jellemzőinek a bemutatása.

A kiadvány záró fejezete annak megvilágítására törekszik, hogy a projekt különféle eredményei milyen kapcsolatban állnak egymással, illetve mennyire tekinthetők újszerűnek, sőt talán hiánypótlónak is a hazai kínálatban. Másrészt javaslatokat fogalmaz meg a döntéshozók és a szakemberek számára az eredmények rendszerbe illesztési, illetve továbbfejlesztési lehetőségeire vonatkozóan.

Műhelymunka a külföldi partnerekkel

MUNKAERŐPIAC ÉS SZAKKÉPZÉS

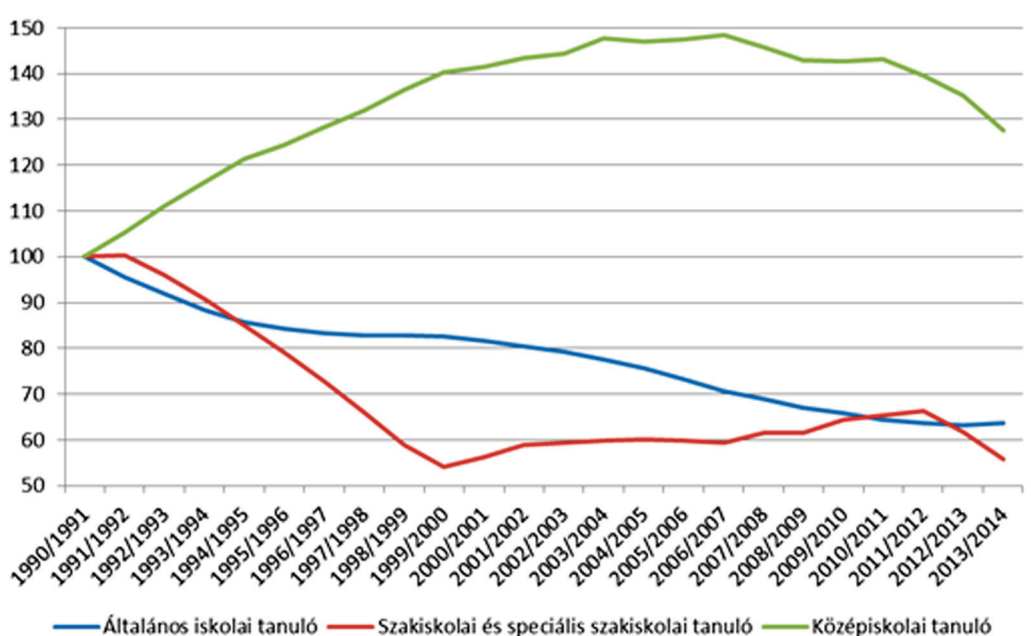
A rendszerváltást követően **tömegesen szűntek meg** Magyarországon a szakképzés korábbi bázisát jelentő **nagyvállalatok** és azok tanműhelyei. Az oktatás gyakorlati része így lassan beszorult az iskolák falai közé és eltávolodott a valós munkahelyi körülményektől. Az oktatáspolitikai céljai között ugyanekkor előtérbe került az **érettségit adó képzési formák támogatása**. Mindeközben az általános demográfiai folyamatok részeként tartósan **csökkenni kezdett az iskoláskorú népesség**.

1. táblázat. A lélekszám és a népesség alakulása életkori csoportonként.
Tényszámok és prognózis (ezer fő)

Korcsoport	1990	2001	2011	2020	2030
0-4 éves	617	488	475	434	408
5-14 éves	1513	1206	972	946	868
15-19 éves	767	669	594	491	459
20-24 éves	679	809	618	530	519
25-64 éves	5425	5479	5601	5436	5176
65 év feletti	1374	1546	1677	1942	2095
Összesen	10375	10198	9938	9778	9525

Forrás: Óvodától a munkahelyig. KSH, Budapest, 2013. június

Mindez együtt járt azzal, hogy meredeken **zuhanni kezdett a szakiskolát választó fiatalok aránya** a teljes tizenéves korosztályon belül, és **csökkenni kezdett a szakmatanulás társadalmi presztízse is**. A folyamat szinte automatikusan hozta magával, hogy az egyre gyengébb tanulmányi eredményt felmutató s gyakran szociokulturális szempontból is **hátrányos helyzetű fiatalok kerültek ebbe az intézménytípusba** – sokkal inkább kényszerpályaként, mint valódi választás eredményeként. A képzési kimenet minősége pedig mind inkább kérdésessé vált a munkaerő-piaci igények nézőpontjából.

Forrás: Oktatási adatok 2013/2014. Statisztikai Tükör, 2014/39. KSH, Budapest, 2014. április 25.

1. ábra. A tanulók intézménytípusonkénti arányának alakulása 1990 és 2014 között (1990/1991= 100%)

Törekvés a szakmai képzés megújítására

A problémákat érzékelve, a 2000-es évek elejétől kezdve **három jelentős, egymástól független** és sok szempontból eltérő háttérű **kezdeményezés** történt a szakmai képzés megújítására. A Szakiskolai Fejlesztési Program elsődlegesen a szakképzésbe gyenge alaptudással érkező fiatalok kompetenciáinak erősítésével kívánt változást elérni. A Térségi Integrált Szakképző Központok létrehozásakor a rendszer strukturális átalakítását, modernizálását és vonzóbbá tételét helyezték a középpontba. A szakképzés most formálódó duális modellje az oktatás és a gazdaság közötti kapcsolatot kívánja szorosabbra fűzni. Más és más módon ugyan, de **mindhárom** fejlesztés erősen **hangsúlyozta a munkaerő-piaci igények figyelembevételének fontosságát**.

Szakiskolai Fejlesztési Program¹

A hazai forrásból megvalósuló, 2003-ban induló Szakiskolai Fejlesztési Program (SZFP), egyszerre célozta meg az alapképességek és a személyiség fejlesztését, valamint a hátrányos helyzetű tanulók támogatását. A program új modellt és új taneszközrendszert dolgozott ki az akkori szakiskolák előkészítő-alapozó jellegű, 9–10. – ma már nem létező – évfolyamai számára. A program fejlesztői abból próbáltak kiindulni, hogy milyen elvárásokat támaszthat a munkaerőpiac a 21. század elején a fiatalokkal szemben. A tanulási folyamatot tevékenység-központúvá alakították, nagy hangsúlyt fektetve a munka világában hasznosítható gyakorlati képességek fejlesztésére. 2006-ban már több száz iskola tesztelte a programot. A program irányítói azonban nem kerestek közvetlen kapcsolatot a gazdaság szereplőivel. A munka világa így kísérletet sem tett a program megmentésére, amikor a kormányzat – a II. szakasz közepén – 2009-ben egyik napról a másikra megvonta a támogatást a projektől. A fejlesztésre több mint 10 milliárd forintot fordítottak, de az elért eredmények továbbélése esetleges. Csupán az egykori résztvevők belátásán múlik, hogy hol használják még az akkor megtanult módszereket, illetve a kapott eszközöket. A gazdátlanul maradt program így rendszerszinten nem tudta befolyásolni a szakképzés eredményességét.

Térségi Integrált Szakképző Központok²

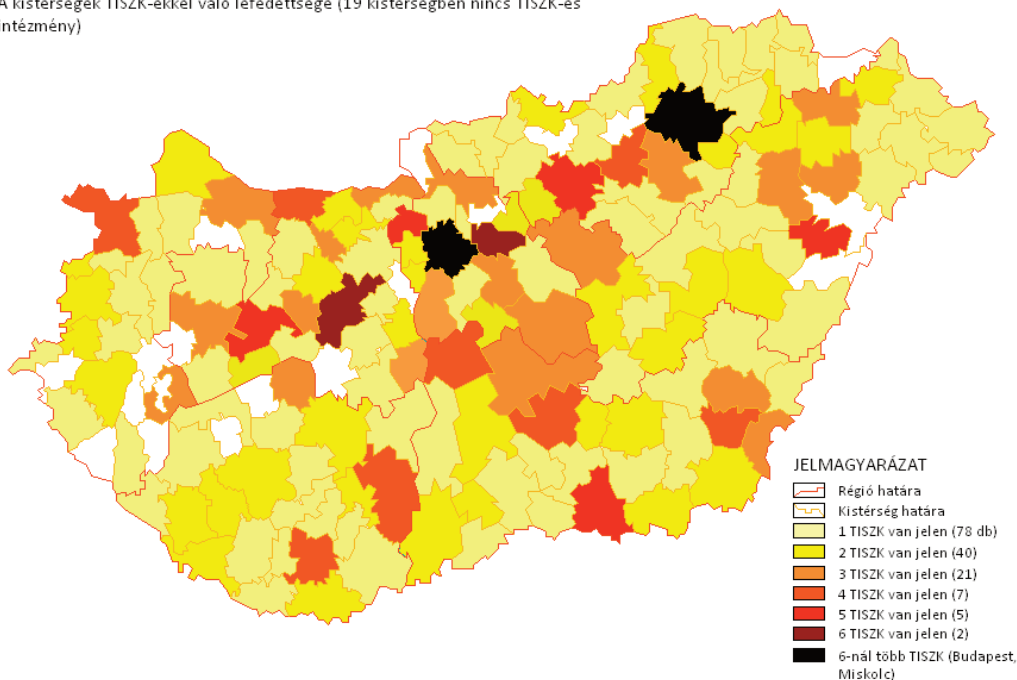
A másik nagyszabású kísérlet a döntően uniós forrásból – szinte teljes kommunikációs vákuumban – megvalósuló Térségi Integrált Szakképző Központok (TISZK-ek) létrehozása volt 2004-től kezdődően. A tervekről még a legközelebbi érintettek is csak az utolsó pillanatban értesültek. A fejlesztés célja a pályázati dokumentáció szerint „a szakképzés hatékonyságának növelése [volt] a szakképzési kínálat megfelelő koordinációjának biztosításával, valamint a 21. századi igényeknek megfelelő csúcstechnológia összehangolt alkalmazása a szakképzésben résztvevő fiatalok naprakész, korszerű gyakorlati ismereteinek bővítésére. Az intézkedés egyben a képzés és munkaerőpiac közötti összhang megerősítését [kívánta] előmozdítani a gazdaság szereplőinek közreműködésével...”³ A program első szakaszában 16 modern felszerelésű központ jött létre az ország különböző térségeiben, egyenként átlagosan 1,1 milliárd forintos beruházás eredményeként. A második szakaszban kialakuló központoknak már „csak” 300-500 milliós támogatás állt a rendelkezésére. Bár az átalakulás nem volt zökkenőmentes, és viszonylag sok párhuzamosság jelent meg benne, 2010-re 84 TISZK működött az országban, amelyek magukhoz kapcsolták a körülöttük lévő kistérségek szakiskoláit. A szerkezeti megújulás e folyamatából mindössze 19 kistérség maradt ki, ám ezek többségében nem működött szakképző intézmény.

¹ Forrás: a program egykori központi honlapja (<http://szakma.nive.hu>)

² Forrás: Mártonffy György: Egy modernizációs folyamat kérdőjelei: a TISZK-ek. *Educatio*, 2010/4.

³ V. ö.: HEFOP/2004/3.2.2: „Térségi Integrált Szakképző Központok létrehozása” pályázat. A felhívás még megtalálható az interneten (<http://apb.hu/main.php?folderID=16250&articleID=20878&tag=articlelist&iid=1>), a hozzá kapcsolódó részletes dokumentumok már nem. (letöltés dátuma: 2014. 12. 22.)

A kistérségek TISZK-ekkel való lefedettsége (19 kistérségben nincs TISZK-es intézmény)

Forrás: Térségi Integrált Szakképző Központok létrehozásának (HEFOP/2004/3.2.2.) stratégiai értékelése. Értékelő jelentés, 2010. július 23. 49. http://palyazat.gov.hu/hefop_ertekelesek (letöltés: 2015. 01. 11.)

2. ábra. A kistérségek TISZK-ekkel való lefedettsége 2010-ben

Átfogó, jól kidolgozott, értékközpontú és széles körű szakmai támogatást élvező előzetes koncepció hiányában a TISZK-ek minősége sok szempontból különbözött egymástól, és működésükben is voltak zavarok. A távol lakó diákok például nehezen jutottak el a központi tanműhelyekbe. A régi szakoktatók pedig sok esetben nem kaptak jogot a modern gépek kezelésére. Mégis tény, hogy 2010-ben már a TISZK-ek iskoláiba járt a szakmát tanuló fiatalok 90%-a. A gondokat sem elhallgató egykori elemzés így foglalta össze a 6-7 év alatt megtett út első eredményeit: „a fejlesztés egyértelműen technológiai váltást, jelentős javulást hozott a felszereltség terén, hiszen a legmodernebb eszközök állnak a tanulók és a tanárok rendelkezésére. Ez komoly kultúraváltást is eredményezett a diákok körében, nemcsak szakmai értelemben, hanem a nevelés, a személyiségfejlesztés terén is.”⁴ Bár a szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. új törvény szövege utal a kialakult rendszer értékeinek megőrzésére, a TISZK-ek mára gyakorlatilag megszűntek. Erőforrásaik széthullottak, szakmai értékeiket rendszerszinten semmilyen utódszervezet nem gondolja, nem épít azokra.

Duális szakképzés

Jelenleg a szakképzés duális rendszerűvé alakítása van napirenden – alapvetően német és osztrák minta szerint megvalósítandó átfogó reformként. Az új koncepció a gyakorlati képességek fejlesztésére koncentrál – szorosan kapcsolódva a gazdaság aktuális szakemberigényéhez. E szándékkal összhangban áll a tankötelezettségi korhatár 18-ról 16 évre való leszállítása, valamint az alapfokú szakképzés időtartamának 3 évre való csökkentése. S ugyanígy, az általános készségek, illetve a közismereti tudás fejlesztésére fordítható idő mennyiségének minimalizálása is a teljes tanulmányi időkeretben. Az átalakítás szakmai irányítója az állammal történt megállapodás keretében 2010 óta a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK).

⁴ Forrás: Térségi Integrált Szakképző Központok létrehozásának EFOP/2004/3.2.2.) stratégiai értékelése. Értékelő jelentés, 2010. július 23. 79. http://palyazat.gov.hu/hefop_ertekelesek (letöltés dátuma: 2015. 01. 11.)

A tanulószerveződésekre épülő duális forma alapvető sajátossága, hogy az elméleti (közismereti, szakmai alapoató és szakmai elméleti) képzés szakiskolákban folyik, és költségeit az intézmény fenntartója fedezi. A gyakorlati képzést pedig gazdálkodó szervezetek – vállalatok, gyárak, egyéni vállalkozások és költségvetési szervek – nyújtják, magukra vállalva ennek költségeit is. A 2013/2014-es tanévtől már csak ebben a rendszerben indulhatnak osztályok a szakképzésben. A szakmaválasztás kezdő időpontja az általános iskola 8. évfolyamára helyeződött át. A tanulmányi idő 3 évre rövidült. Az oktatás gyakorlatközpontúvá vált – a törvény ugyanis 33%-ban maximálja az oktatás keretében közismereti tudás megszerzésére fordítható időt.

KÉRDÉSEK, amelyeket érdemes lenne széles körben megvitatni

Miként lehetne összegyűjteni és beépíteni a szakképzés most formálódó új rendszerébe az elmúlt időszakok fejlesztési eredményeit és tapasztalatait?

Megfelelő általános kompetenciákkal rendelkeznek-e a sikeres szakmatanuláshoz a szakiskolába kerülő 14-15 éves fiatalok?

A munkaerőpiac szakemberszükséglete

A szakképzés fejlesztésének és működtetésének alapkérdése a világ minden részén, hogy miként lehet megbecsülni a folyamatos mozgásban lévő gazdaság, illetve munkaerőpiac szakemberszükségletét. Pontosabban: meg lehet-e becsülni egyáltalán? Hazánk uniós csatlakozását követően – az unió által biztosított források felhasználásával – **két jelentősebb próbálkozás** történt a szakmák, illetve foglalkozások mélységéig lemenő **szakemberigény meghatározására**.

A Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP) munkaügyi kutatásai keretében a **3K Consens Iroda** állított fel egy modellt 2006 végén a foglalkoztatási igények előrebecslésére.⁵ Kutatóik nagyszámú adatfelvételre, valamint statisztikai és szakirodalmi információkra támaszkodva alkották meg prognózisukat. Tevékenységük 20 nemzetgazdasági ágat ölelt fel. Kérdőívükkel 6000 munkáltatót kerestek meg és 500 mélyinterjút készítettek. 100 foglalkozási csoport munkaerő-szükségletét próbálták meg 10 évre előre, 2015-ig megjósolni. A projekt egyik célja a szakképzés beiskolázási stratégiájának megalapozása volt. Eredményeiket számos formában publikálták, ám gyakorlati hasznosításukra nem került sor, s azok ma már a projekt egykori honlapján⁶ keresztül sem érhetők el.

A gazdaság munkaerő-szükségletének becslésére irányuló másik jelentős kísérletre a Társadalmi Megújulási Operatív Program (TÁMOP) keretében, 2010–2013 között került sor. Egy nagymintás – 5000 céget felölelő – felmérés keretében a munkaerő-szükséglet vállalati várakozásokon alapuló meghatározásával próbálkoztak a kutatók.⁷ Eredményeik azt mutatták, hogy **a magyar versenyszféra vállalatainak alig több mint fele rendelkezik írásos üzleti tervvel**. Ilyet inkább csak a nagyobb és külföldi vagy vegyes tulajdonosi háttérrel rendelkező cégek szoktak készíteni. A legkisebb valószínűséggel a tisztán hazai tulajdonban lévő és kisebb vállalkozásoknak volt távlati elképzelésük. A tervezés, amennyiben mégis sor került rá, általában csak egy évre terjedt ki. Ötéves vagy annál hosszabb időre csak a cégek 8 százaléka készített tervet. A tervezési időszakok hossza a vállalatok méretével együtt nőtt. Az üzleti tervet készítő vállalkozások háromnegyede létszámtervet is készített. E téren is meghatározónak mutatkozott azonban a cég mérete és külföldi tulajdoni hányada.

⁵ A szakmák tartalma, a változásokat meghatározó tényezők és a szakmák-munkakörök változásainak irányai. 3K Consens Iroda, Budapest, 2006. november, Kutatásvezető: Dávid János

⁶ www.employmentpolicy.hu

⁷ Czibik Ágnes—Fazekas Mihály—Németh Nándor—Semjén András—Tóth István János: Munkaerő-keresleti előrejelzés vállalati várakozások alapján – Két vállalati adatfelvétel. In: Fazekas Károly—Varga Júlia (szerk.): *Trendek és előrejelzések. Munkaerő-piaci prognózisok készítése, szerkezetváltás a munkaerőpiacon*. MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 2013, 149–180.

A nagyméretű és jelentős részben külföldi tulajdonosi háttérrel rendelkező vállalkozások azonban – cégen belüli képzések segítségével, saját oktatóhelyek létrehozásával vagy néhány környékbeli iskolával kötött egyedi megállapodások keretében – megtalálják a módját annak, hogy miként elégítsék ki szakemberigényüket. **Az igazi problémát a kis- és középvállalatok szakemberekkel való ellátása jelenti.** Nekik általában sem személyi, sem anyagi erőforrásuk nincs arra, hogy tanulóhelyeket alakítsanak ki.

2. táblázat. A mikro-, a kis- és a közepes vállalatok, valamint a nagyvállalatok aránya a magyarországi vállalkozásokon belül 2013-ban (%)

ALAPADATOK	Vállalkozások					
	Mikro-	Kis-	Közepes	MKKV	Nagy-	Összes vállalkozás
Vállalkozások N = 551 876	94,6	4,5	0,8	99,9	0,1	100,0
Munkavállalók N = 2 496 001	35,5	18,9	16,8	71,2	28,8	100,0
Hozzáadott érték N = 49 000 M euró	18,7	15,8	18,6	53,2	46,8	100,0

Forrás: Enterprise and Industry, 2013. SBA Fact Sheet, Hungary. European Comission, 2. SMEs in Hungary – basic figures. c. táblázat. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/countries-sheets/2013/hungary_en.pdf (letöltés: 2015. 01. 03.)

A magyar céges palettán a legnagyobb arányt képviselő mikrovállalkozások és a bennük foglalkoztatottak számának egybevetéséből könnyen kiolvasható, hogy e cégek döntő többsége egyszemélyes, s jelentős részük inkább tekinthető „kényszervállalkozásnak”, mint valódi vállalatnak. A magyar vállalkozások döntő hányada ezért szinte semmiféle erőforrással nem rendelkezik ahhoz, hogy önállóan bekapcsolódjon a duális képzésbe. Számukra a kiút csak az összefogás lehetne – amely egyaránt szerveződhetne ágazati szinten, területileg vagy szakmacsoportonként. Ennek jelei azonban ma még nem érzékelhetők.

KÉRDÉSEK, amelyeket érdemes lenne széles körben megvitatni

Vajon milyen okok húzódnak meg amögött, hogy a kisebb méretű hazai cégek jelentős része nem készíti üzleti tervet?

Miért olyan nehéz összefognia Magyarországon a különböző szervezeteknek? Mire lenne szükség ahhoz, hogy működőképes partnerségek jöjjenek létre a kisvállalkozások körében a duális szakképzéshez kapcsolódóan?

Képek egy-egy csepeli és nádudvari szakmai műhelyből

KORAI ISKOLAE LHAGYÓK

Korai iskolaelhagyóknak az Európában hivatalosan használt definíció szerint azokat a 18–24 éves fiatalokat nevezik, akik végzettség nélkül vagy legfeljebb alacsony végzettséggel kerülnek ki az oktatás rendszeréből (ISCED 1-2 szint), és semmiféle további képzésben nem vesznek részt.⁸ A korai iskolaelhagyás nem csupán munkanélküliséggel fenyeget, hanem a társadalomból való kirekesztődéssel és tartós szegénységgel is. Az Európai Unió 2020-as stratégiájának egyik kiemelt célkitűzése ezért a korai iskolaelhagyók arányának 10% alá való leszorítása minden tagországban. E cél elérését a magyar kormány is vállalta. Az érintett fiatalok aránya azonban a megállapodás aláírása óta nem csökkent, hanem növekedett hazánkban.

3. táblázat. Korai iskolaelhagyók számának alakulása 2010–2013 között Európában és Magyarországon (%)

Európa 2020 indikátor	Magyarország		EU 28-átlag		Európa 2020 célérték
	2010	2013	2010	2013	
A korai iskolaelhagyók aránya a 18–24 éves korosztályon belül	10,5%	11,8%	13,9%	12,0%	EU: 10,0% Magyar.: 10,0%

Forrás: Education and Training Monitor 2014. Hungary. European Commission. Key Indicators and Benchmarks

A korai iskolaelhagyók aránya különösen magas a szakiskolát megkezdő, s közöttük is leginkább a hátrányos helyzetű fiatalok körében. Ez utóbbiak között a lemorzsolódók aránya országos szinten eléri a 30%-ot, de földrajzi eloszlása nem egyenletes. Jelentősek, és úgy tűnik, folyamatosan nőnek is a régiók közötti különbségek. Pillanatnyilag⁹ Észak-Magyarországon a legmagasabb a korai iskolaelhagyók aránya (18,8%), míg Közép-Magyarországon a legalacsonyabb (7,7%). Az eltérés tehát 11,1 százalékpont, ami csaknem hárommal haladja meg az előző évi értéket (8,2 százalékpont).¹⁰

Feltehetően szépíti majd a statisztikát a szakmai tanulmányok megkezdési időpontjának előbbre hozatala, a szakmák elsajátítására szánt idő lerövidítése és a közismereti képzés minimalizálása – de valószínűleg akkor is maradnak még nyugtalanító kérdések, ha Magyarország így már teljesíteni tudja a 2010-ben vállalt uniós indikátorokat.

Képek a müncheni ETC esélyteremtő programjának pályaorientációs napjáról

⁸ V.ö.: (számos egyéb forrás mellett): *Helyzetelemzés és további kutatásra javasolt irányok a korai iskolaelhagyás problémájának hatékony kezelése érdekében*. Tempus Közalapítvány, Budapest, 2013. október 21.

⁹ 2014-ben.

¹⁰ Oktatási adatok 2013/2014. *Statisztikai Tükör*, 2014/39. KSH, Budapest, 2014. április 25. 2.

Bildungsbegleiter (BB)

A bajor duális szakképzés egyik fontos szereplője

A Bildungsbegleiter kifejezés magyarul **képzéskísérőt** jelent, s arra a tevékenységre utal, amely az e munkakörben dolgozók feladatainak középpontjában áll. Ezek a szakemberek azokat a fiatalokat segítik, akik az általános alap- vagy középfokú képzésből kikerülve saját erejükből nem tudnak elindulni a duális képzésben a szakmatanulás felé. A képzéskísérők munkáltatója és szakmai támogatója a tartományi Munkaügyi Hivatal. A BB-k ugyanakkor szervesen beépülnek azokba a szakiskolai nevelőtestületekbe is, ahová a Hivatal által finanszírozott felzárkóztató programokkal segített fiatalok bekerülnek.

Egy BB legfontosabb feladata annak elősegítése, hogy a többnyire hátrányos helyzetű fiatalok **megtalálják** az érdeklődésüknek és adottságaiknak leginkább megfelelő **pályairányt**, s képesek legyenek megfelelni azoknak az elvárásoknak, amiket egy mai munkahely, illetve szakképzési gyakorlóhely támaszt velük szemben. Ennek érdekében személyre szabott segítséget nyújtanak nekik a gyakorlati képzőhely megtalálásában és felkészítik őket a felvételi beszélgetésekre. Támogatást adnak nekik a kapcsolatfelvétel és a kommunikáció során, s tanácsokkal segítik őket a munkahelyi beilleszkedésben is. A BB-ket alkalmazó programokba kerülő fiatalok többsége általában sokféle kudarccal szembesült már korábbi tanulmányai során. Ezért gyakran küzdenek **önbizalomhiánnyal**, **önértékelési** és egyéb **személyiségproblémákkal** vagy olyan szociális nehézségekkel, amelyek elvonják a figyelmüket a tanulástól. A BB-k minden szempontból támogatják őket. Alapvető problémáik feloldása nélkül ugyanis a fiatalok nem tudnak a kompetenciahiányok pótlására és a szakmai pályával összefüggő jó döntések meghozatalára koncentrálni.

A támogatás keretében mindenki számára **egyéni fejlődési terv** készül, amit az adott fiatal és támogatója közösen alakít ki – időnként más felnőtt segítők bevonásával. A személyes célokat és az elérésükhöz vezető utat rögzítő terv alapján megszületik egy **szerződés** a tanuló és az iskola között, amely jóval több a formális ösztöndíjas megállapodásoknál. A fiatal ebben aláírásával hitelesíti saját vállalásait, s közben egyúttal többnyire bensőleg is elköteleződik azok teljesítése mellett.

A BB tevékenységében kitüntetett szerep jut a **kommunikációnak**. Munkaidejének csaknem felét köti le az általa segített fiatalokkal való **egyéni és csoportos beszélgetés**. Ugyancsak jelentős időt fordít a különféle partnerekkel való egyeztetésekre, a telefonon vagy e-mailen történő kapcsolattartásra. Egyfajta **összekötő szerepet** játszik a Munkaügyi Hivatal, a befogadó iskola, az érintett fiatalok, a szülők, valamint a vállalatok vezetői, HR-munkatársai és szakoktatói, illetve az olyan külső szakemberek között, mint amilyenek az orvosok, a pszichológusok, a település kulturális és szociális intézményei, civil szervezeteinek munkatársai.

A BB támogató tevékenysége általában akkor ér véget, amikor az általa segített fiatal megtalálta a neki megfelelő gyakorlati képzőhelyet, formálisan is megkezdte valamilyen szakma elsajátítását, s már legalább három hónapot eltöltött tanulóként az adott vállalatnál.

A bajor felzárkóztató programokra és a Bildungsbegleiter tevékenységére vonatkozó további információk olvashatók a CGCW projekt honlapján: <http://www.commongoals.edunet.hu>

KÉRDÉSEK, amelyeket érdemes lenne szélesebb körben megvitatni

Milyen okok húzódnak meg a korai iskolaelhagyás jelensége mögött? Ki és milyen mértékben felelős ezért? Ki és mit tudna tenni ellene? Mik lehetnek a sikeres támogatás feltételei, formái? Magyarországon is vannak olyan szereplői az oktatásnak, akik ellátják a bajor Bildungsbegleiter egyik vagy másik feladatát. Vajon nem lenne-e érdemes e segítő tevékenységeket rendszerbe szervezni, így megtervezni, s jól célzott és nyomon követhető formában biztosítani a leginkább rászoruló fiatalok számára?

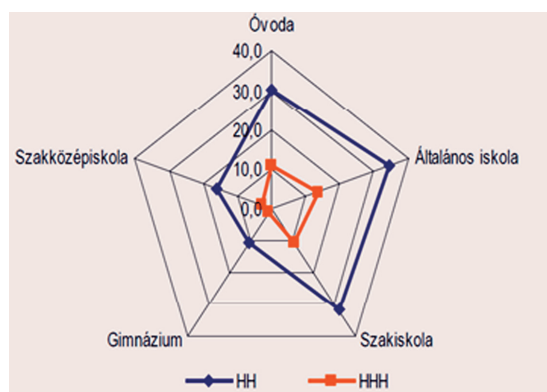
KOCKÁZATKEZELÉS ÉS SEGÍTSÉGNYÚJTÁS

Az oktatásból képzettség, illetve piacképes tudás nélkül kiesők többsége valószínűleg már ezt megelőzően is, talán hosszabb ideje tanulási vagy egyéb gondokkal küzdött, ám ezek megoldásához nem kapott megfelelő segítséget.

Eltérő arányban ugyan, de az ország minden részén élnek gyermekek és fiatalok, akik olyan problémákkal néznek szembe, amelyek megnehezítik számukra, hogy az életkoruk alapján elvárható módon viselkedjenek és jó teljesítményt nyújtsanak a tanulásban. Sze- mélyes adottságaik mellett, körülményeik is nagymértékben befolyásolhatják ezt. Bármily- len legyen is azonban az élethelyzetük, **minden gyermeknek és fiatalnak alapvető joga, hogy megkapja** a szükséges **támogatást** a benne rejlő lehetőségek maximumának kibontakoztatásához.¹¹ Ez a körülötte élő összes felnőtt, a vele foglalkozó valamennyi in- tézmény és szervezet közös felelőssége – mindenkié, aki felnövekedése folyamán kapcso- latba kerül vele.

A hátrányos helyzet

2013-ban – a földrajzi térben és az intézménytípusok között eltérő arányban szétszórva –, összesen 456 ezer **hátrányos helyzetű** (HH) tanulót tartott nyilván a hivatalos oktatási statisztika, ami a teljes tanulói létszám 28%-ának felelt meg. A **halmozottan hátrányos helyzetűnek** (HHH) minősített gyerekek száma ugyanekkor 157 ezer volt.¹² A hátrányos helyzetű gyerekek aránya kiugróan magas Észak-Magyarországon és az Észak-Alföldön (44% feletti), míg a legalacsonyabb Közép-Magyarországon és Nyugat-Dunántúlon (16% alatti). A halmozottan hátrányos helyzetűek megoszlása még szélsőségesebb. Az észak-al- földi régióban hétszer akkora arányban élnek ilyen gyerekek, mint Közép-Magyarországon. Az intézménytípusok oldaláról nézve szintén markáns különbségek rajzolódnak ki. Az ilyen szempontból kockázatnak kitett tanulók legnagyobb arányban az általános iskolákban ta- lálhatók (HH: 35%; HHH: 13%), míg a gimnáziumokban azonosíthatók a legkisebb mér- tékben (HH: 10%; HHH: 1,4%).¹³

Forrás: Oktatási adatok 2012/2013. Statisztikai Tükör, KSH, Budapest, 2013. április 30.

3. ábra. A hátrányos helyzetű (HH) és a halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók aránya a különböző intézménytípusokban (%) (2012/2013. tanév)

¹¹ V.ö.: A Gyermekek jogairól szóló ENSZ Egyezmény (1989), amelyet a Magyar Köztársaság a jelenleg is hatályos, 1991. évi LXIV. törvénnyel emelt be hazánk jogrendjébe.

(http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99100064.TV (letöltés dátuma: 2014. 12. 23.))

¹² A hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzet pontos meghatározását az gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény VII. fejezete tartalmazza, amelynek előírásai 2013. január 1-jével léptek hatályba.

(http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700031.TV (letöltés dátuma: 2015. 01. 13.))

¹³ Forrás: Oktatási adatok 2012/2013. Statisztikai Tükör, KSH, Budapest, 2013. április 30.

(<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktat1213.pdf>) (letöltés dátuma: 2014. 12. 23.)

Egy nemzetközi statisztikából, amely a csecsemőkorúaktól a 17-évesekig fogja át a gyermekek világát, még súlyosabb helyzetkép rajzolódik ki. Az Európai Bizottság 2013. évi jelentése Magyarországot a nagyon magas kockázati kategóriába sorolja a szegénység és a társadalmi kirekesztettség veszélyének kitett gyermekek 41%-os aránya miatt.¹⁴

A nehézségekkel való sikeres megküzdés képessége: a reziliencia

A gyerekeket megterhelő, teljesítményüket korlátozó **nehézségek sokfélék lehetnek**. Nem csak a statisztikai értelemben vett hátrányos helyzet vagy az éhezés okozhat zavart a fejlődésükben. Jó anyagi körülmények között élő fiatalok is szenvedhetnek például az elhanyagolástól vagy a durva bánásmódtól. A kortársi erőszaknak vagy kirekesztésnek bárki az áldozatává válhat. Lehetnek olyanok, akik saját viselkedésüknek vannak veszélyes mértékben kiszolgáltatva. De előfordulhat az is, hogy „csupán” olyan események részesei, amelyeket nem képesek feldolgozni.

A nehézségekkel való megküzdés sikeressége – a támogató környezet mellett – nagymértékben múlik azon a lelki beállítottságon is, amit a reziliencia fogalmával jelöl a szakirodalom. E kifejezés nem fordítható le egyetlen szóval magyarra, és talán még általánosan elfogadott, pontos definíciója sincs. Kicsit leegyszerűsítve: az egyénnek arra a képességére utal, hogy „nem adja fel”, „elbaldogul az életben”. Fenyyegető vagy **kihívást jelentő körülmények között is képes a normál fejlődésre**. A reziliens magatartás leginkább bizonyos típusú, a mentális egészséget és a szociális szférát érintő kimeneti jellemzőkkel írható le. Ezek elérésében, a kockázatokkal szembeni **védő faktorok kialakításában kiemelt szerepe lehet az iskolának**. Egy jól működő iskola, a pedagógusok személyre szabott figyelme és szükség szerinti elérhetőségük sok esetben a menekülés legfontosabb, gyakorta egyetlen útját jelentik a nehéz helyzetben lévő gyermekek számára.

A reziliencia mint magatartási forma kialakulása **elérhető cél**, amire az oktatásnak feltétlenül törekednie kell. S az iskolának mint közösségi térnek meg is van rá minden lehetősége, hogy sokféle helyzetet teremtve, a kötődések erősítése, az önszabályozási képesség, az énráteremtés, a tanulási és problémamegoldó képesség fejlesztése révén elősegítse a reziliencia kialakulását és erősödését a fiatalokban. S egyúttal éppen e képesség megléte az, amelyre a kockázatnak kitett gyermekek támogatására és védelmére szakosodott intézmények és szakemberek a leginkább építhetnek munkájuk során.

Erre a fontos felismerésre épül az a gyermekek és fiatalok fejlődését segítő, integrált jelző- és kockázatkezelő rendszer, amelybe ma már Skócia szerte minden oktatási intézmény be van kapcsolva.

KÉRDÉSEK, amelyeket érdemes lenne szélesebb körben megvitatni

Vajon mi mindenre van szüksége egy fiatalnak ahhoz, hogy kiegyensúlyozottan fejlődjön és teljesítőképes legyen?

Milyen szükségletek kielégítésére van jól felkészülve az iskola és melyekre nem reagál megfelelő módon?

Milyen egyéni és társas következményekkel jár, ha a fiatalok nem képesek megküzdani saját problémáikkal?

¹⁴ Forrás: Network of Independent Experts on Social Inclusion. Investing in Children: Breaking the Circle of Disadvantage. A study of national policies. Synthesis Report. European Commission, 2014
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1025&newsId=2061&furtherNews=yes>
(letöltés dátuma: 2014. 12. 22.)

Getting it right for every child (GIRFEC)

A gyerekek és fiatalok egészséges fejlődését segítő, integrált kockázatkezelés Skóciában

Skóciában 2004-ben dolgozták ki a szakemberek a *Getting it right for every child* (GIRFEC) nevű modellt, amelynek **középpontjában a** nehézséggel küzdő **gyermek vagy fiatal és annak családja áll**. A különféle ágazatokhoz tartozó – oktatási, egészségügyi és szociális ellátórendszerek, illetve rendvédelmi szervek – intézményei és szakemberei pedig **azonos szemlélettel, közös normák szerint, egymással partneri kapcsolatban** dolgoznak együtt a rászorulóknak érdekében.

A modell az ENSZ Gyermekjogi Egyezményével összhangban kialakított **jóléti (wellbeing) indikátorokra** épül, amelyekhez kapcsolódóan élete minden szakaszában minden gyermeknek szüksége van a fejlődésre. A skót szakemberek által rögzített legfontosabb „jóléti elvárások” a következők: minden gyermek számára meg kell adni a lehetőségét annak, hogy biztonságban éljen, egészséges, aktív és teljesítőképes legyen, megfelelő gondoskodásban részesüljön, életkorának megfelelő mértékben viseljen felelősséget, érezze mások által megbecsültnek és befogadottnak magát. Ha ezeket megkapja, akkor ki tudja fejleszteni magában azt a négy nagy képességcsoportot (*capacities*), amelyek elérését a skót nemzeti alaptanterv, a Curriculum for Excellence a közoktatás legfontosabb céljaként rögzít. Vagyis: mindenkorinak megfelelő szinten: **sikeres tanuló (successful learner)**, **magabiztos személyiség (confident individual)**, **felelős állampolgár (responsible citizen)** és **hatékony közreműködő (effective contributor)** lesz.

A GIRFEC modellt 2006 óta **tesztelik és fejlesztik** Skóciában. A tapasztalatokra építve, 2012-ben készült el a jelenleg érvényben lévő gyakorlati útmutató.¹⁵ A program egésze 2014-ben vált a skóciai jogrend részévé,¹⁶ s egyúttal elkezdődött a modell országos szintű **implementációja** az oktatással foglalkozó intézményekben és a gyermekek védelmére, támogatására szakosodott más szervezetekben. A *CGCW projekt* keretében adaptált kockázati mátrix és a hozzá kapcsolódó kérdőíves mérőrendszer a *GIRFEC* komplex modelljének egyik, önmagában is használható eleme.

A skót modellt részletesen bemutató tanulmány elérhető a projekt honlapján (<http://www.commongoals.edunet.hu>)

Angol nyelven pedig a teljes rendszer megismerhető a skót kormányzati honlap segítségével. (<http://www.scotland.gov.uk/Topics/People/Young-People/gettingitright> (megtekintés: 2015. 01. 13.)

Csoportszoba egy skóciai óvodában és egy elemi iskolában

¹⁵ Getting it right for children and families, 2012.

<http://www.scotland.gov.uk/resource/0042/00423979.pdf> (letöltés dátuma: 2014. 12. 22.)

¹⁶ Children and Young People (Scotland) Act, 2014.

http://www.legislation.gov.uk/asp/2014/8/pdfs/asp_20140008_en.pdf (letöltés dátuma: 2014. 12. 22.)

Ami segít és ami gátol

Kérdőívrendszer és útmutató a fiatalok tanulási és szociális problémáinak feltérképezéséhez, és a személyre szabott támogató folyamat megtervezéséhez

A skóciai minta alapján magyar viszonyokra adaptált eszköz célja a **diákok támogatása** abban, hogy személyes és környezeti **erősségeikre építve**, nehézségek esetén is képesek legyenek elköteleződni saját életük aktív formálása és irányítása mellett – s ne sodródjanak ki szakmai képzettség megszerzése nélkül az oktatásból.

A segédlet bevezetője közérthető és szakszerű formában **értelmezi a reziliencia fogalmát**. Bemutatja, hogy miként lehetséges a normál fejlődés nehéz körülmények között – traumatikus események árnyékában, illetve tartósan hátrányos helyzetű gyerekek esetében –, s a pedagógusok miként tudják elősegíteni ezt.

Az eszköz középpontjában egy **tanulók, szülők és tanárok körében felhasználható kérdőív-sorozat** áll, amellyel több lépcsőben lehet felmérni, hogy a diákok ki vannak-e téve olyan kockázatnak, amely gyengítheti tanulási eredményességüket, ronthatja fejlődési esélyeiket. Minden kérdőívhez **kiértékelő lap és útmutató** tartozik, amely támogatást nyújt a kapott információk szakszerű értelmezéséhez és a következtetések megfogalmazásához. A kérdésekre kapott válaszok alapján megítélhető, hogy ha egy fiatal a fejlődését valamilyen szempontból veszélyeztető helyzetben van, akkor hol vannak azok a pontok, azok az erősségek az életében, amelyekre támaszkodva meg tud majd küzdeni a nehézségekkel. Az adatok feldolgozását **online értékelő felület** támogatja. Az útmutató pedig abban is konkrét segítséget ad a pedagógusoknak, hogy miként hozzák meg a szükséges döntéseket a **fiatalokkal és családjaikkal közösen**, és hogyan készítsenek számukra **egyéni támogatási terveket**.

A kérdőívrendszer az adaptációt, a tesztelést és a javítást követően olyan **validálási folyamaton** esett át, amelyben Pest megye 7–10. osztályos tanulóira nézve iskolatípus és osztályfok szerint reprezentatív, különféle körülmények között élő és különböző intézménytípusba járó, 300 főből álló tanulói csoport vett részt. A munka eredményeként – a Connor–Davidson-rezilienciaskála 10-itemes változatával¹⁷ validálva –, olyan eszköz jött létre, amely diákok, szülők és tanárok körében egyaránt jól használható. A kérdőíves rendszer a rezilienciamátrix alap gondolatára építve azonosítja az individuális sérülékenység és környezeti kockázatok dimenzióit s az ezzel szemben ható, a reziliens megküzdést támogató egyéni és környezeti elemek hálóját. A komplex eszközrendszer egyúttal lehetőséget ad az egyes kulcsszereplők nézőpontjainak párhuzamba állítására, segítve ezzel a prevenció előtérbe kerülését és a párbeszéd kezdeményezését az érintett gyermekek érdekében.

A felhasználás feltétele

A kérdőívrendszer megfelelő felkészülést követően bárki által szabadon felhasználható. A felkészülés módjára és a használatba vételre vonatkozó információk a CGCW projekt honlapján találhatók. (<http://www.commongoals.edunet.hu>)

¹⁷ V.ö.: Campbell-Sills, L.—Stein, M. B.: Psychometric analysis and refinement of the Connor—Davidson resilience scale (CD-RISC): Validation of a 10-item measure of resilience. *Journal of traumatic stress*, 2007, 20(6), 1019–1028.

ROMA FIATALOK AZ OKTATÁSBAN

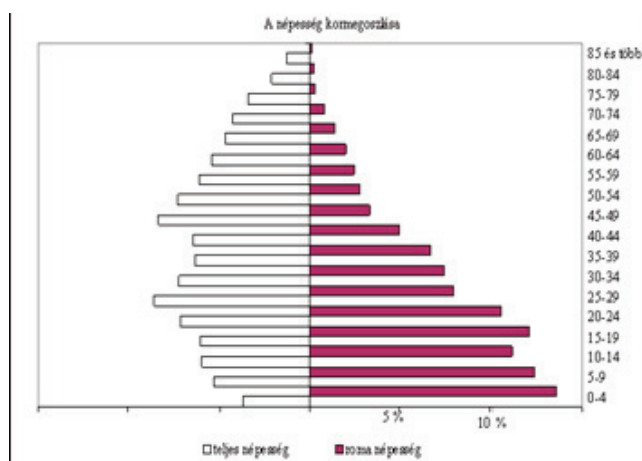
A korai iskolaelhagyás, a munkanélküliség, a szegénység és a kirekesztettség kockázata legnagyobb arányban a cigány kisebbséget **fenyegeti** a mai Magyarországon. Nagyon nehéz ugyanakkor pontosan megmondani, hogy kik és mennyien, milyen szempontból, milyen külső vagy belső jegyek alapján tartoznak e körhöz – önmaguk vagy mások általi besorolás alapján. Mennyiségi nézőpontból jól jelzik e problémát a statisztikai adatok. A 2011. évi népszámlálás idején a lakosság 3%-a vallotta magát cigánynak. A szociológiai kutatások keretében becsült lélekszámuk azonban ennek legalább a duplája, miközben arányuk is folyamatosan növekszik a teljes népességen belül.

4. táblázat. A cigány népesség lélekszáma szociológiai módszerekkel történt becslések szerint (fő)¹⁸

1971	1993	2003	2011	2021
320 000	467 000	569 000	658 000	774 000

Nem segít a fenti alapkérdések megválaszolásában a „roma” megnevezés sem, amely megkísérel egyetlen nyelvi kategóriába sorolni olyan cigány népcsoportokat – amelyek tagjai nem érznek egymással teljes etnikai és/vagy kulturális közösséget. Bizonyosan mást jelent például magyar anyanyelvű (86,9%), illetve kétnyelvű (13,1%) cigánynak lenni. Miként az sem mindegy az érintetteknek számára, hogy az oláh cigányok, a romung-rók vagy a beások csoportjához tartoznak-e. Olyan kérdések ezek, amelyekkel nyelvészek, szociológusok, kulturális antropológusok és romológusok foglalkoznak – igyekezve minél teljesebb és minél igazabb képet felrajzolni a hazai cigányságról. Nehézséget jelent ugyanakkor az is, hogy a problémák kezelése során gyakran keveredik egymással a „cigánykérdés” és a „szociokulturális hátrányok kezelésének kérdése”. Pillanatnyilag – megfelelő tudás és közmegegyezés hiányában – még általánosan elfogadott **szavaink sincsenek**, amelyekkel a magyar társadalom e legnagyobb lélekszámú etnikai és kulturális kisebbségének tagjait korrekt módon meg tudnánk nevezni. Miként **nem tudjuk** érvényes módon **leírni** azt sem, hogy – amennyiben egyáltalán létezik – **hol húzódik a határ a „romák” és a „nem romák” között**.

Mégis, van néhány lényeges vonás, amiben az **önmagát romaként meghatározó kisebbség statisztikai szempontból eltér** a többségtől. Az egyik ilyen a népesség **korösszetétele**.

4. ábra. A teljes magyar társadalom és a hazai roma népesség korösszetétele a 21. század elején.¹⁹

¹⁸ Forrás: Kemény István–Janky Béla (2003): A cigányok foglalkoztatottságáról és jövedelmi viszonyairól: A 2003. évi országos cigánykutatás alapján. *Esély*, 2003/6, 58–72. és Hablicsek László: *Kísérleti számítások a roma lakosság területi jellemzőinek alakulására és 2021-ig történő előrebecslésére*. Összefoglaló. Budapest, 2005. szeptember. Aktív Társadalom Alapítvány, Budapest.

¹⁹ Forrás: Szabóné Dr. Kármán Judit PhD honlapja: *A magyarországi cigányság helyzete a 21. század elején*. (ppt) <http://www.szabonekarmanjudit.hu/kurzusok> (letöltés dátuma: 2014. 12. 20)

A teljes népesség és a roma népesség korfájának eltérő alakja jól mutatja, hogy **az iskolába járó gyerekek körében** folyamatosan – és a társadalom egészen belülinél is nagyobb mértékben – **nő a romák aránya**. S az is tény, hogy – a nem romákhoz viszonyítva – a roma tanulók minden korcsoportjában felülreprezentáltak a halmozottan hátrányos helyzetűek.

Bár a 21. század elejére – a korábbiakhoz képest – jelentősen **nőtt a romák iskolai végzettségének általános szintje**, e társadalmi csoportot alig érintette a középiskolai oktatás rendszerváltást követő expanziója. Miközben ma már egy-egy nyolcadik évfolyam 80 százaléka érettségit adó középiskolában tanul tovább, a romák körében ez az arány alig haladja meg a 20 százalékot. A középfokú továbbtanulás terén ezért **szakadékszerű különbségek** alakultak ki **a fiatalok különböző társadalmi helyzetű csoportjai között**.²⁰

5. táblázat. A 2011. évi népszámlálás alkalmával magukat romaként, illetve nem romaként azonosító felnőttek iskolai végzettség szerinti megoszlása

Legmagasabb iskolai végzettség	A 2011. évi népszámlálási adatok szerint	
	a romák körében	a nem romák körében
8 évfolyamnál kevesebb	23%	5%
általános iskolai végzettség	58%	27%
érettségi nélküli szakképzettség	13%	21%
érettségi bizonyítvány	5%	30%
felsőfokú végzettség	1%	17%
Összesen:	100%	100%

Forrás: 2011. évi népszámlálás. A népesség iskolázottsága. KSH, Budapest

A demográfiai megfigyelések szerint a népesség átlaga életpályája során 35 éves korára éri el a legmagasabb iskolai végzettségét. A 30–39 évesek korcsoportját külön is megvizsgálva, a statisztikai adatokból az látható, hogy a nem romáknak mindössze 15%-a tekinthető **alacsony képzettségűnek**, míg a romák esetében ugyanezen korcsoport háromnegyede sorolódik ebbe a kategóriába.

Mindez együtt arra hívja fel a figyelmet, hogy a hátrányos helyzetű roma tanulókra **különleges figyelmet igénylő csoportként** kell tekinteni. Az elmúlt évtizedekben számos olyan, nagy költségvetésű program indult el az országban, amelyek célja a romák társadalmi csoportjának „felemelése”, a roma gyerekek „felzárkóztatása” volt, ám ezek nem hoztak látványos és mérhető eredményt. A tapasztalatok azt jelzik, hogy **komplex és hosszú időt igénylő feladatról van szó**. Olyanról, amelynek megoldásában nem lehet könnyen gyorsan, egy-egy elszigetelt akcióval eredményeket elérni. Valószínűleg sok mindent másképp kell csinálni, mint eddig. S biztos, hogy siker csak széles körű **társadalmi összefogástól**, a különféle ágazati beavatkozások **rendszer szintű összekapcsolásától és az érintettekkel való együttműködéstől** remélhető. Erre ad jó példát a Lengyelországban mára kialakult gyakorlat.

Képek a tarnowi Roma Néprajzi Múzeumból (Lengyelország)

²⁰ Ezzel összefüggésben lásd egyebek között: Havas Gábor: Esélyegyenlőség, deszegregáció.

In: Fazekas Károly–Köllő János–Varga Júlia (szerk.) *Zöld könyv*. A magyar közoktatás megújításáért. ECOSTAT, Budapest, 2008. 121–138.

Komplex támogató program Lengyelországban a hátrányos helyzetű roma gyerekek társadalmi sikerességének előmozdítására

A lengyelországi romák népcsoportjának nagysága – a lélekszámot és a teljes népességhez viszonyított arányt tekintve is – messze elmarad a magyarországitól. Problémáik azonban hasonlóak. A kormány ezért 2004-ben – A lengyelországi roma közösségekért címmel – uniós támogatással **több ágazat intézkedéseit rendszerbe szervező** komplex programot indított. Ebben együtt kezelik a romák oktatásának, foglalkoztatásának, lakáskörülményeinek, egészségi állapotának, szociális támogatásának, valamint a civil társadalomban való részvételi lehetőségeinek kérdéseit. Középpontjában azonban a munkaerő-piaci esélyek képzettség általi növelése, a roma gyerekek iskolai eredményességének előmozdítása áll. A jogi és finanszírozási keretek gondos helyzetelemzésre épülő megteremtése mellett a program kiemelt figyelmet szentel a **lengyel és a roma kulturális közösségek közötti hidak** felépítésére.

Ezt szolgálja a Krakkói Pedagógiai Egyetem romológiai képzése és a közoktatásban is fontos szerepet játszó Roma Néprajzi Múzeum, amelynek a dél-lengyelországi Tarnobrzeg ad otthont. Miként az is, hogy a legszélesebb körben használt tankönyveket a romák történelmével és kultúrájával foglalkozó fejezetekkel bővítették. Rendszeresek a lengyel és a roma gyerekek közös táborai – amelyekhez roma szülőket toboroznak önkéntes felügyelőkné. Az érintett tanulókra **kettős kultúrával rendelkező** fiatalemberek tekintenek, az óvodát és az iskolát a kultúrák találkozási pontjának tekintve. Elfogadják, hogy az intézményes nevelés kezdetén a roma gyerekek még nem teljesen birtokolják a többségi társadalom nyelvhasználati normáit – és ennek tudatában segítik őket. A szegregált tanulócsoportokat felszámolták. A 20 fős integrált osztályokban pedig maximum 5-5 olyan roma gyermek kaphat helyet, akinek a sikeres fejlődéséhez az átlagosnál nagyobb nevelői figyelemre van szüksége. A program sikerének fontos záloga a „támogató tanárok” és a „roma asszisztensek” alkalmazása.

A **támogató tanárok** fő feladata a kommunikációs akadályok lebontása, az információ áramlásának segítése és az integrálódó gyermekek érdekeinek védelme. Ők segítik a többi tanárt abban, hogy az érintettek képességeihez tudják igazítani a szaktárgyi tananyagot, valamint az osztálytermi és a házi feladatokat. Gondoskodnak róla, hogy a tanulók biztosan megértsék, mit várnak el tőlük, és segítik őket annak teljesítésében. Részt vesznek az érintett gyerekek értékelésében, és szükség esetén külön feladatlapokat készítenek a számukra. Az integráló osztályok szaktanáraival szemben – a támogatókkal való folyamatos együttműködés mellett – fontos elvárás az olyan szemléltető és tevékenység-központú módszerek általános alkalmazása, amelyek elősegítik a megértési nehézségek fokozatos lebontását.

A **roma asszisztensek** közvetítő szerepet játszanak a szülők, a gyerekek és a tanárok között. A helyi közösségek választják ki őket. Olyan személyek tehát, akik jól ismerik a gyerekek és a fiatalok életét és a családok elfogadják őket. Ritkán rendelkeznek magasabb iskolai végzettséggel, de birtokában vannak a feladat ellátásához szükséges képességeknek, és a gyerekek bizalommal fordulnak hozzájuk problémáikkal. Leginkább arra figyelnek, hogy a tanulók ne hiányozzanak az iskolából. De fontos feladatuk az is, hogy pozitív képet közvetítsenek a családok felé az iskoláról. Folyamatosan tájékoztatják a szülőket mindarról, amit tudniuk kell gyermekeik tanulásával kapcsolatban. Részt vesznek a családok és az intézmény közötti esetleges konfliktusok feloldásában. Fontos szerepük van a különféle pénzügyi alapokhoz benyújtható pályázatok összeállításában. E forrásokból tudják aztán fizetni a rászoruló iskolai étkeztetését, a tankönyveket és az iskolaszereket, az iskolabuszok költségeit. Ebből juthat ruházzkodásra, egészségügyi biztosításokra, iskolai klubok működtetésére, kirándulásokra és nyaralásra is.

*A programot részletesen bemutató tanulmány megtalálható a CGCW projekt honlapján
(<http://www.commongoals.edunet.hu>)*

Másképp kell? – Másképp kell!

Gondolatterelgető útmutató pedagógusoknak a roma gyerekekkel és családokkal való sikeres párbeszédhez

Az útmutató – tematikus egységekre tagolva – tényeket és megközelítési módokat mutat be a roma tanulók eredményességét segítő lengyelországi gyakorlatból, majd ezek felvillantásához kapcsolódva arra ösztönzi a magyar pedagógusokat, hogy gondolják át az adott kérdéskört saját intézményük, nevelői közösségük, illetve személyes gyakorlatuk szempontjából. Az önállóan és/vagy szakmai munkacsoportban feldolgozható füzet az alábbi kérdésköröket állítja a gondolkodás középpontjába:

- Milyen kompetenciákra van szükség a roma gyerekek eredményes fejlődésének segítéséhez? Ezek megléte mennyire jellemző az adott intézményre, illetve nevelői közösségre?
- Tekinthetjük-e kettős kultúrájúnak magyarországi roma tanulókat? Ha igen, vannak-e speciális pedagógiai feladataink ezzel összefüggésben?
- Mi jellemzi nálunk a roma családokkal folytatott kommunikációt? Mi minden gátolhatja ennek sikerességét? Pedagógusként mi lehet a segítségünkre abban, hogy a gyerekek érdekében hatékonyan tudjunk együttműködni a szülőkkel?
- Vannak-e a roma tanítványainknak a többiekétől eltérő szükségletei? Ha igen, miként tudjuk azonosítani ezeket?
- Milyen kulturális alapú jellemzők befolyásolhatják a roma gyerekek iskolai viselkedését és melyek lehetnek hatással tanulási eredményeikre?
- Általában mennyire befogadók, illetve kirekesztők a tanítványaink? Hogyan befolyásolja ez az énképüket és az önbizalmukat?
- Mi jellemzi roma tanulóink jövőképét? Hogyan tudjuk támogatni őket abban, hogy célokat látva, bizakodva tekintsenek a jövőjükre?
- Pedagógusként milyen támogatást tudunk adni ahhoz, hogy a különböző háttérből érkező diákjaink értéknek tekintsék a kultúrák találkozását kortársi csoportjaikban?

A felhasználás feltétele: Az útmutató bárki által szabadon letölthető a CGCW projekt honlapjáról: <http://www.commongoals.edunet.hu>

MERRE TOVÁBB – PÁLYAORIENTÁCIÓ?

A középfokon elszenvedett kudarcok és a korai iskolaelhagyás egyik fontos oka sokak esetében bizonyára a továbbtanulási irány nem megfelelő kiválasztása. Nem ritka tapasztalat ugyanis a mai Magyarországon, hogy a családi hagyományok mellett szinte csak **a véletlen befolyásolja, merre halad tovább egy fiatal** pályája az általánosan kötelező tanulmányi időszak befejeződését követően. S ez a „gyengébb” és az úgynevezett „elit” iskolákba járókra egyaránt érvényes. Bár a téma évek óta meg-megjelenik a szakmai közbeszédben, és számos messzire tekintő elképzelés is kialakult már e téren, szerkezetileg koherens, működőképes rendszer még nem állt össze az egymástól elszigetelten, itt-ott elinduló kezdeményezésekből. Sőt, egyelőre még **fogalmi szempontból sem teljesen tiszta**, hogy pontosan mi is a **szakmai tartalma** annak a tevékenységnek, amit a mai Magyarországon **pályaorientációnak** nevezünk.

A 20. században – a munka világának másfajta körülményei között – létezett és az akkor elvárt funkcióknak megfelelően működött egyfajta **pályaválasztási tanácsadói** tevékenység hazánkban, amelynek központja a mai Mérei Ferenc Fővárosi Pedagógiai és Pályaválasztási Tanácsadó Intézet jogelődje volt. A világgazdaság átalakulásával párhuzamosan azonban véget ért az a korszak, amikor az emberek még egy életre választottak szakmát maguknak. Ma már mindenki realitásként számol azzal a lehetőséggel, hogy élete során többször kell pályát módosítania. Az élethosszig tartó tanulás gondolatával együtt született meg ezért előbb a **pályaorientáció**, majd az **életpálya-építés** fogalma. Ma pedig már, e két tartalmi terület összekapcsolásával, az életút-támogató pályaorientáció szükségességéről beszélnek a téma szakértői.

Az **életút-támogató pályaorientáció** (*Lifelong Guidance*) az Európai Unió oktatáspolitikusai által 2004-ben megfogalmazott ajánlások definíciója szerint „*azon tevékenységek összességét fedi le, amelyek az egész életen át tartó tanulás kontextusában képessé teszik az európai állampolgárokat arra, hogy meghatározzák kompetenciáikat, érdeklődésüket, képzési és oktatási döntéseket hozzanak, és vezessék saját tanulási, munkavállalási életútjukat az így megszerzett életpálya-építési kompetenciákkal.*”²¹ Ezt az értelmezést tekinti munkája kiindulási pontjának a 2007-ben létrejött **Európai Pályaorientációs Szakpolitikai Hálózat** is, amelynek Magyarország is a tagja.²²

A pályaorientáció helye az oktatás/köznevelés jogi szabályozásában

A tanköteles korú fiatalokat érintő, legmagasabb szintű magyar jogszabályokat áttekintve, úgy tűnik, hogy a hazai szóhasználat és szemlélet még nincs teljes tartalmi összhangban a fenti meghatározással. Sőt, az egyes alapidokumentumokban megjelenő értékek sem teljesen azonosak.

*A nemzeti köznevelésről szóló törvény*²³

A magyar oktatási rendszer működését legmagasabb szinten szabályozó, átfogó törvény szövegében a „pálya” kifejezés mindössze hét alkalommal fordul elő – önmagában vagy szóösszetételben. Ez utóbbiak között a „pályaorientáció” fogalma három, a „pályaválasztás” pedig egy helyen jelenik meg.

²¹ Idézi: Borbély-Pecz Tibor Bors-Gyöngyösi Katalin–Juhász Ágnes: Az életút-támogató pályaorientáció a köznevelésben (1. rész). A pályaorientáció és a hazai helyzet. *Új Pedagógiai Szemle*, 2013, 5–6, 32–49.

http://epa.oszk.hu/00000/00035/00158/pdf/EPA00035_upsz_2013_05-06_032-049.pdf (letöltés: 2015. 01. 03.)

²² Angolul: European Lifelong Guidance Policy Network (ELGPN) <http://www.elgpn.eu/> (letöltés: 2015. 01. 03.)

²³ 2011. évi CXCV törvény a nemzeti köznevelésről

„Az a tanköteles korú tanuló, aki alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezik, de középfokú iskolába nem nyert felvételt, tanulmányait az általános iskola kezdeményezésére a Híd I. programban folytatja. A **Híd I.** programban szervezett nevelés-oktatás az egyéni képességekre és szükségletekre épülő differenciált fejlődési utak biztosításával pótolja a továbbtanuláshoz szükséges, de hiányzó alapvető ismereteket, kompetenciákat. A Híd I. program [...] **pályaorientációs tevékenység keretében** megismerteti a tanulókat a munkaerőpiacra történő belépéshez szükséges ismeretekkel....” [2011. évi CXC törvény 14. § (2)]

„Ha a tanköteles tanuló alapfokú iskolai végzettséggel nem rendelkezik, de legalább hat általános iskolai évfolyamot sikeresen elvégzett, azt a tanévet követően, amelyben tizenötödik életévét be-tölti, az általános iskola kezdeményezi felvételét a **Híd II.** programba. [...] A Híd II. programban nyújtott nevelés-oktatás tanulásra motivál, fejleszti a jogszabályban meghatározott egyes szak-mák sikeres elsajátításához szükséges készségeket, **szakmacsoporton belüli pályaorientációs feladatokat lát el**, részsakképesítés megszerzésére készít fel...” [2011. évi CXC törvény 14. § (3)]

A témához kapcsolódó következő kifejezés a szövegen belül a pedagógiai szakszolgálatok műkö-dési területeinek felsorolása keretében rögzíti, hogy **a továbbtanulási és a pályaválasztási tanácsadás szakszolgálati feladat.** [2011. évi CXC törvény 18. § (2) bek. h) pont]

A pedagógus kötelességeit áttekintő szakasz – az érintett gyerekek/tanulók életkorát nem em-lítve –, általános feladatként rögzíti számára, hogy „*tanítványai **pályaorientációját**, aktív szak-mai életútra történő felkészítését folyamatosan **irányítsa**”.*[2011. évi CXC törvény 62. § (1) bek. l) pont]

A fentiek mellett még két helyen, összesen három alkalommal szerepel szóösszetételben a „pálya” kifejezés. A jogszabály megengedi, hogy a középfokú iskolák és kollégiumok „**pályaalkalmassági követelményeket**” határozzanak meg diákjaik kiválasztása során. [2011. évi CXC törvény 50. § (2)].

A törvény 3. számú mellékletében pedig a kollégiumi nevelőtanárok alkalmazási feltételei között jelenik meg az elfogadható szakképesítések között a „*tanulási és **pályatanácsadó tanár***” fogalma.

E rövid, ám teljes leltár azt a benyomást kelti, hogy a közoktatás/köznevelés általános sza-bályait megalkotók gondolkodásában nem kapcsolódik össze szervesen az oktatás és a munka világa, a tanulás és a foglalkoztathatóság fogalma. A törvény az aktív szakmai élet-útra való felkészítés közelebbről meg nem határozott szinonimájaként minden pedagógus általánosan kötelező feladatává teszi ugyan a pályaorientációs tevékenységet, ám ehhez egyelőre sem az alapképzésben, sem a továbbképzés során nem kapcsolódik olyan kötelező tanulási modul, amely támpontokat adna a pedagógusok számára a feladat jó minőségű ellátásához. Miként általában olyan szabad időkeret sincs az iskolákban, amit fel tudnának használni erre a célra.

Tanulók és megfigyelők a Tájéoló napokon

A Nemzeti alaptanterv²⁴

Az 1–12. évfolyamon folyó, közismereti oktatás kötelező tartalmát legmagasabb szinten szabályozó Nemzeti alaptantervben három szinten fordul elő utalás a pályaorientációs tevékenységre. Egyrészt általánosan megfogalmazott pedagógiai feladatként, különféle iskolatípusokhoz kapcsolódóan. Másrészt egy önálló bekezdésként, a közös fejlesztési feladatokat, nevelési célokat leíró fejezetben. Végül, esetleges formában egy-egy műveltségterület elvárásainak részeként.

A Nemzeti alaptanterv és műveltségi területeinek felépítése című részben

„A felső tagozat hetedik–nyolcadik évfolyamán folyó nevelés-oktatás alapvető feladata [...] az életen át tartó tanulás és fejlődés megalapozása, valamint az, hogy fektessen hangsúlyt a pályaválasztásra, pályaorientációra.”

„A középszerű iskolai [...] nevelés-oktatás feladata az iskolai alpműveltség árnyalása és megszilárdítása, melynek során már megjelennek a pályaválasztáshoz, a továbbtanuláshoz, a munkavállalói szerephez, a szakközépiskolában az ágazathoz tartozó szakképesítések megszerzéséhez szükséges kompetenciák.”

„A Köznevelési hídprogramokban [...] megjelennek a pályaválasztáshoz, továbbtanuláshoz, szakképzés előkészítéséhez szükséges kompetenciák...”

A Fejlesztési területek – nevelési célok című részben

„Pályaorientáció. Az iskolának – a tanulók életkorához igazodva és a lehetőségekhez képest – átfogó képet kell nyújtania a munka világáról. Ennek érdekében olyan feltételeket, tevékenységeket kell biztosítani, amelyek révén a diákok kipróbálhatják képességeiket, elmélyülhetnek az érdeklődésüknek megfelelő területeken, megtalálhatják hivatásukat, kiválaszthatják a nekik megfelelő foglalkozást és pályát, valamint képessé válnak arra, hogy ehhez megtegyék a szükséges erőfeszítéseket. Ezért fejleszteni kell bennük a segítséssel, az együttműködéssel, a vezetéssel és a versengéssel kapcsolatos magatartásmódokat és azok kezelését.”

A Nat műveltségi területeinek felépítése című részben a tíz műveltségterület közül háromnak a leírásában található utalás pályaorientációs jellegű feladatra. A **Matematika** alapelveinek és céljainak összefoglalója megemlíti annak fontosságát, hogy *„a tananyag megválasztásában a tanulói érdeklődés és a pályaorientáció is szerepet kapjon.”* Az **Ember és természet** műveltségterület fejlesztési feladatai között a 7–12. évfolyamon megjelenik *„A pályaválasztást segítő önismeret fejlesztése.”* Az **Életvitel és gyakorlat** műveltségterület alapelveinek és céljainak a leírásban az alábbiak olvashatók:

„A tevékenységek, szakmák és életpályák bemutatása megalapozza a tanulók pályaválasztását. A problémák megoldásában és a nehézségek leküzdésében szerzett jártasság segíti őket, hogy megállják a helyüket a munka világában. A műveltségterület életszerű feladatokkal és eljárásokkal dolgozik, kapcsolatot teremtve az iskolai tanulás és az iskolán kívüli világ között.”

A fejlesztési feladatok között pedig a következő elvárások jelennek meg:

Pályaorientáció és a munka világa (2. témaegység)

- Véleményalkotás az egyes szakmákról, munkatevékenységekről (5-6. évfolyam)
- A tervezett pálya jellemzői, összevetése a személyes elképzelésekkel, a lehetőségek helyes megítélése, reális önértékelés. (7–12. évfolyam)
- A megélhetést biztosító munkára való alkalmasság nélkülözhetetlen összetevőinek (szaktudás, tanulás, munkakultúra) tudatosítása. (7–8. évfolyam)
- A munka és az aktivitás iránti elkötelezettség, az egész életen át tartó tanulás, a szaktudás, a műveltség fontosságának elfogadása és érvényesítése. (9–12. évfolyam)

Első látásra úgy tűnik, hogy a Nemzeti alaptanterv fontos és önálló fejlesztési területként jelöli meg a pályaorientációt. Az elvileg rögzített feladat azonban – mint keresztntantervi témakör – nincs lebontva, következetesen megtámogatva a tíz műveltségterület elvárásainak leírásában. Érdemi tartalmakkal csupán az Életvitel és gyakorlat műveltségterület kapcsolódik a témakörhöz. E területnek azonban az iskolák döntő hányadában se önálló tantárgya, se időkerete nincs.

²⁴ A Kormány 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról

A szakképzésről szóló törvény²⁵

A három szabályozó dokumentum közül szellemiségében a szakképzési törvény normái állnak a legközelebb a pályaorientáció modern európai értelmezéséhez – ami azonban eltér az ugyanazon időszakban kidolgozott másik két jogszabálytól.

A pályaorientáció

85. § (1) Az életpálya-tanácsadási (pályaorientációs) szolgáltatás magában foglalja a pályainformáció-nyújtást, a pályaválasztási tanácsadást, a továbbtanulási tanácsadást, a professzionális pályatanácsadást, a foglalkoztatási és munkába állási tanácsadást, a pályakorrekciós tanácsadást és a kompetenciák fejlesztését, amely segíti a szolgáltatást igénybe vevő pályaválasztását, továbbtanulását, az egész életen át tartó tanulását és a munka világába történő bekapcsolódását az alapfokú iskolába történő felvételtől a munkaerőpiac elhagyásáig.

(2) Az iskolai rendszerű szakképzésbe történő beiskolázást az életpálya-tanácsadási szolgáltatás segíti.

(3) Az életpálya-tanácsadási szolgáltatás megvalósulhat egyéni tanácsadás, csoportos tanácsadás, távtanácsadás, valamint elérő program formájában.

(4) Az életpálya-tanácsadás feladatainak ellátásában részt vesz az alapfokú iskolai oktatást nyújtó intézmény, a szakképző iskola, az iskolafenntartó, a gazdasági kamara, a munkaadói és munkavállalói érdekképviselők, a megyei fejlesztési és képzési bizottság, valamint a nemzeti foglalkoztatási szerv. Az életpálya-tanácsadási szolgáltatást valamennyi érintett részére elérhetővé kell tenni.

(5) Az iskolai rendszerű oktatásban és szakképzésben tanulók – kiskorú tanuló esetén a szülő (gyám) – részére egyenlő hozzáférést kell biztosítani az életpálya-tanácsadási szolgáltatásokhoz. Ennek keretében biztosítani kell, hogy a tanuló az iskolai előmenetele során, a továbbtanulási, iskolaváltási, iskolatípus-váltási, továbbá szakmaválasztási vagy szakmaváltási döntését megelőzően legalább egyszer személyre szabott életpálya-tanácsadási szolgáltatásban részesüljön.

(6) Az életpálya-tanácsadási szolgáltatás a pályakövetési rendszer által szolgáltatott adatokon, valamint az alapfokú iskolai oktatást nyújtó intézmények és a szakképző iskolák pályaorientációs feladatellátásán alapul.

(7) Az életpálya-tanácsadási szolgáltatás feladatainak ellátását a nemzeti foglalkoztatási szerv koordinálja.

(8) Az életpálya-tanácsadási szolgáltatás feladatai ellátásának részletes szabályait kormányrendelet állapítja meg.

A törvény hatálya „kiterjed az alapfokú iskolai oktatást nyújtó iskolában, a szakiskolában és a szakközépiskolában folyó pályaorientációra, a pályaorientációs, életpálya-tanácsadási szolgáltatásban résztvevőkre és a pályaorientációs tanácsadást nyújtókra...” [2011. évi CLXXXVII. törvény 3. § (4)]

Ez a bekezdés, valamint az a tény, hogy a fenti gondolatok a szakképzésről szóló törvényben kaptak helyet, a következő jogalkotói szándékokat sugallja:

- a pályaorientáció témakörében szerves kapcsolatnak kell kialakulnia az alapfokú oktatási intézmények és a szakmai képzést nyújtó középfokú intézmények (a szakiskolák és a szakközépiskolák) között – „elengedve” ugyanakkor ebből a szempontból azokat a fiatalokat, akik az általános iskolából gimnáziumba lépnek tovább és tanulási pályájuk a felsőoktatási intézmények irányába tart;
- a pályaorientációs tevékenység – bármilyen életkorú és intézménytípusba járó fiatalok alkotják is a célcsoportját és bárhol valósul is meg a gyakorlatban – alapvetően a szakmai képzés és a munka világának, a munkaerőpiac igényeinek nézőpontjából értelmezendő;
- a még iskolába járó fiatalok és a formális oktatásból már – vagy aktuálisan, esetleg átmenetileg – kikerült személyek pályaorientációjának segítése egy vagy legalább is elemeiben szervesen egymáshoz kapcsolódó rendszert alkot.

²⁵ 2011. évi CLXXXVII. törvény a szakképzésről

A törvény 2011-ben felhatalmazta a kormányt arra, hogy **rendeletben** határozza meg „a pályaaorientációval és az egész életen át tartó életpálya-tanácsadással kapcsolatos szolgáltatások részletes szabályait, valamint a pályaaorientációval és az egész életen át tartó életpálya-tanácsadással kapcsolatos szolgáltatásokat koordináló szervezetet, továbbá az életpálya-tanácsadást nyújtó szervezetek feladatait.”²⁶ Ez a kormányrendelet azonban ez-ig még nem született meg.

A pályaaorientáció formálódó rendszere

Magyarország uniós csatlakozását követően, az európai forrásból megvalósuló kiemelt projektek között szép számmal voltak és vannak olyanok, amelyek közvetlenül vagy közvetve célul tűzték ki pályaaorientáció korszerű hazai rendszerének kialakítását.

Az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpontjának Közgazdaság-tudományi Intézete által irányított, „Munkaerő-piaci előrejelzések készítése, szervezetváltási folyamatok előrejelzése” című (TÁMOP 2.3.2.) kutatás egyik eredménye volt a **Pályasúgó** (<http://www.palyasugo.hu>) nevű honlap. Ebben a nagy adatbázisban 10 ágazatra és 200 foglalkozási csoportra vonatkozóan találhatnak információkat az érdeklődők – pályaválasztó tanulók, álláskereső és munkáltatók egyaránt. Több mint tíz év munkaerő-piaci trendjeinek elemzésére és prognózisaira támaszkodó adatok segítségével a honlap felhasználói mérlegelni tudják, hogy adott foglalkozás választása mellett milyen keresetre számíthatnak, milyen az egyes álláshelyek stabilitása – országos szinten, illetve megyénként. Az interaktív honlap segítségével saját adataikra épülő diagramokat rajzolhatnak fel maguknak az érdeklődők.

A témakör szempontjából a legjelentősebb uniós finanszírozású program talán „A pályaaorientáció rendszerének tartalmi és módszertani fejlesztése” (TÁMOP 2.2.2.) című, még jelenleg²⁷ is futó kiemelt projekt. A két nagyobb szakaszban megvalósuló fejlesztés általános célja az életút egészét támogatni képes, komplex pályaaorientációs eszközrendszer és szolgáltatói hálózat létrehozása volt – az Európai Pályaaorientációs Szakpolitikai Hálózat alapelveivel és a szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. törvénnyel összhangban.

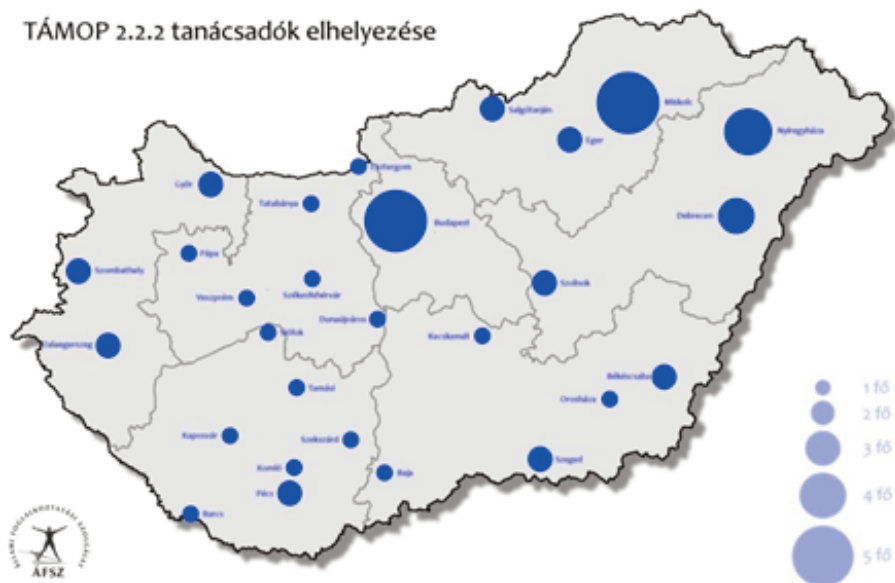
A fejlesztés 2 milliárd forintos támogatással megvalósult első szakaszában, 2010-re született meg a **Nemzeti Pályaaorientációs Portál** (<http://eletpalya.munka.hu>), amely sokoldalú segítséget nyújt a tanulás és a munka világában való tájékozódáshoz és a pályaválasztást segítő önismeret megszerzéséhez. Kiindulási pontokat kínál a továbbtanuláshoz: egyaránt bele értve ebbe a középiskola, az első szakma, a felsőoktatási intézmény vagy a felnőttkori tanulás irányának megválasztását. A munka világához kapcsolódó információkat élethelyzetek szerint rendszerezve ajánlja fel a honlap – attól függően, hogy felhasználója most kezd-e dolgozni, pályaváltás vagy vállalkozás indítása előtt áll-e, vagy éppen a munkahelyének elvesztése fenyegeti. Az adatbázis többféle egyéni pályacél szerinti keresést tesz lehetővé. Számos, önállóan kitölthető és automatikus kiértékelést biztosító kérdőívet tartalmaz, amelyek segítségével a használók különböző szempontú visszajelzéseket kaphatnak saját képességeikről, erőforrásaikról, érdeklődési irányokról, foglalkoztathatóságuk lehetőségeiről.

Már a projekt első szakaszában elkezdődött, és a 2012–2015 közötti, újabb 2,7 milliárd forinttal támogatott második részben tovább folytatódott a szakemberek képzése és a hálózatépítés. A többek között **pedagógusok és szociális munkások számára kidolgozott alapozó képzés** 4000 fő felkészítését tűzte ki célul. A **szakemberek képzési programját** pedig elsősorban azoknak a hivatásos pályaaorientációs tanácsadóknak dolgozták ki, akik az ország 28 városában újonnan kialakított szolgáltatási pontokon kezdték meg munkájukat a projekt részeként.

²⁶ 2011. évi CLXXXVII. törvény 88. § (3) g) pont

²⁷ A kézirat lezártakor, 2015 elején.

TÁMOP 2.2.2 tanácsadók elhelyezése

Forrás: http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=full_tamop_222 (letöltés: 2014. 12. 20.)

5. ábra. Az életút-támogató pályaaorientációs tanácsadó-hálózat tervezett felépítése

A második projektszakasz zárásának hivatalos időpontja 2015. május 31. A megvalósításért felelős *Nemzeti Munkaügyi Hivatal* azonban – az Államreform II. programhoz illeszkedve – 2015. január 1-jével megszűnt. Még nem látszik egyértelműen, hogy kik és milyen formában gondoskodnak majd a projekt eredményeinek fenntartásáról és értékékként való terjesztéséről. Bizonyára jó eszköze lesz azonban ennek a projekt részeként létrejött Életpálya-tanácsadás című **internetes folyóirat** is. (<http://eletpalya.munka.hu/eletpalya-tanacsadas-folyoirat>)

A köznevelésről szóló 2011. évi törvény a pályaaorientációt a pedagógusoké mellett **pedagógiai szakszolgálati** feladatként azonosítja. E rendszer fejlesztése – ugyancsak uniós forrásból –, a „*Sajátos nevelési igényű gyermekek integrációja (Szakszolgálatok fejlesztése)*” (TÁMOP 3.4.2.B) kiemelt projekt keretében folyik 2013-tól. A programnak részét képezi a **továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadási szakszolgálati tevékenység protokolljának** kidolgozása. A végleges formáját 2015-ben elnyerő dokumentum a korábban megjelent rendelet²⁸ előírásaival, valamint az Európai Pályaaorientációs Szakpolitikai Hálózat (ELGPN) Szakszótárának definícióival²⁹ összhangban határozza meg az új hálózat feladatait és működési módját. Ennek értelmében a szakszolgálatok – az életút-támogató pályaaorientációs rendszer elemeként – a folyamat korai szakaszában nyújtanak segítséget a fiataloknak az oktatás és a képzés során meghozandó döntéseket támogatva. Elsősorban olyan helyzetekben, amelyek valamilyen okból speciális tudást igényelnek, szakpszichológus bevonását teszik indokolttá.

Az új szakképzési törvény értelmében a **kereskedelmi és iparkamarák** – a képzés duális rendszerében nekik szánt szerepkörrel összhangban – feladatot kaptak a pályaaorientáció támogatásában is. Ennek eredményeként 2013-tól a megyei kamarák **pályaaorientációs referenseket** alkalmaznak, akik a munka világa felől igyekeznek „kaput nyitni” az oktatás felé. Üzemlátogatásokat szerveznek, pályaválasztási kiállítások és egyéb rendezvények keretében népszerűsítik a gyakorlati képességeket igénylő szakmákat. De személyes lehetőségeik függvényében szívesen részt vesznek egy-egy osztályfőnöki órán vagy szülőkkel folytatott beszélgetésen is.

²⁸ 15/2013 (II. 26.) EMMI rendelet a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről

²⁹ Johnson, Charles (szerk.): *Az Európai Pályaaorientációs Szakpolitikai Hálózat (ELGPN) Szakszótára*. Budapest, 2013. (http://eletpalya.munka.hu/c/document_library/get_file?uuid=3819a188-6e0e-400c-ac64-e2a5894a3ad0&groupId=43711) (letöltés: 2015. 01. 04.)

Végül a pályaaorientáció témakörében érdemes megemlíteni még az „Ifjúság.hu a sikeres nemzedékért – Átfogó szolgáltatásfejlesztés a köznevelésben tanuló diákok esélyegyenlőségének növelése érdekében” (TÁMOP 3.3.12.) című, 3 milliárd forintos támogatással gazdálkodó, kiemelt projektet. Az ebbe illeszkedő **Bázisiskolai Program** egyik fontos feladata a 12–20 éves fiatalok életpálya-építésének támogatása.³⁰ A 40 iskola bevonásával megvalósuló pilot program szintén az Európai Pályaaorientációs Szakpolitikai Hálózat által kidolgozott alapokra támaszkodik – úgy alakítva ki a támogatás eszköztárát, hogy az stílusával is vonzó és megszólító erejű legyen a fiatalok számára.³¹ Másik fontos sajátossága az a törekvés, hogy az életutat támogató komplex tevékenység keretében **összekapcsolja a pályaaorientációt** és a szociokulturális nehézségekkel való személyes megküzdés segítését, **az esélyteremtést** – roma és nem roma, hátrányos helyzetű fiatalok esetében.

A közelmúlt fejlesztéseit áttekintve, jól érzékelhető, hogy számos korszerű támogatási forma és eszköz jött létre, amely mind értékes eleme lehet a pályaaorientáció formálódó rendszerének. Látható ugyanakkor az is, hogy a *Common goals – Common ways* Innovációtranszfer projektben megszületett **Tájéoló nap** programja – a maga gyakorlatközpontságával és komplex, személyre szabott visszajelző rendszerével – **hiánypótlónak** tekinthető e sokszínű palettán.

Tájéoló nap

pályaaorientációt segítő program

A Tájéoló nap programjának forrása a müncheni székhelyű szakiskola, az *Euro-Trainings-Centre (ETC)* tíz év alatt kifejlesztett programja volt, amit az intézmény a városi önkormányzat megbízásából évek óta sikerrel szervez meg a pályaaorientációt segítő tevékenységek részeként az általános képzést nyújtó iskolákban.

A program megvalósítása egy tanítási napot igényel. Segítségével a munka világában alapvetőnek számító **készségeiről** kaphat sokoldalú visszajelzést egy-egy osztálynyi tanuló, elsősorban az erősségeire koncentrálva. A pályaaorientációs nap tevékenységei **hat nagy tartalmi területet fognak át**: a műszaki, a kereskedelmi, az üzleti ügyintézői, a kézműves, a turisztikai-vendéglátói és az egészségügyi-szociális terület igényei szerint. A **forgószínpad** jelleggel megszervezhető esemény minden helyszíne egy-egy szakmai irányt képvisel. Az egyes állomásokon 40 percet töltenek a tanulók, 4-5 fős csoportokban. Mindenhol **5-10 perces időtartamú, változatos**, egyénileg és/vagy csoportban elvégezhető elméleti, gyakorlati és/vagy szerepjáték jellegű feladatokat oldanak meg.

A tanulók a Tájéoló nap előtt és minden helyszínen külön is **értékelik saját magukat** – egyszerűen kezelhető visszajelző lapok segítségével. Ugyanazon szempontok alapján **pedagógusaik, társaik és szüleik is értékelik őket**. Az egyes állomásokon pedig **megfigyelők rögzítik** a diákok tevékenységére vonatkozó **egyedi tapasztalataikat** – strukturált szempontok szerint. A sokféle értékelés eredményeinek összesítéseként végül jól áttekinthető és grafikus formában is megjeleníthető **kép rajzolódik ki minden egyes résztvevő érdeklődési irányairól és legfontosabb képességeiről**. Az értékelőlapok feldolgozását követően minden fiatal személyre szabott szöveges jellemzést kap, amely fontos támpontul szolgálhat tanulási irányának megválasztásához. Egyúttal felvetheti azokat a további kérdéseket is, amelyekre a döntés meghozatala előtt érdemes még más módon is válaszokat keresnie.

A program sikeres megvalósítása természetesen felkészülést igényel. Ugyanakkor azonban **minden gyakorlott pedagógus alkalmas rá**, hogy szervezőként, a tanulói gyakorlatok irányítójaként és/vagy megfigyelőként, illetve értékelőként részt vegyen benne. Mivel az esemény egyszerre – tanulói létszámtól függően – 10-15 felnőtt közreműködését igényli, a **legjobb megoldásnak helyi partnerségek kialakítása látszik**.

³⁰ V. ö.: <http://bip.ujnemzedek.hu/eletpalya-epites/>

³¹ Lásd például a program honlapján „Helló, meló” menüpont alatt látható, foglalkozásokat bemutató kisfilmeket. (<http://ujnemzedek.hu/hellomelo/>)

Ezekben egymást segítve vehetnek részt – az érintett iskolák pedagógusai mellett – a szakszolgálatok és a kamarák pályaaorientációért felelős szakemberei. A munkacsoport létrehozásán kívül fontos még a megvalósításhoz szükséges eszközöket és anyagokat tartalmazó **induló csomag** összeállítása, amely – a fogyó anyagokat szükség szerint pótolva – az adott helyszínekre kiszállítva, újra és újra felhasználható.

A Tájéoló nap egy **minden részletében kidolgozott** és a megvalósítás valamennyi szakmai segédletét sokszorosítható formában biztosító, pályaaorientációt segítő program, melyet a tesztelés időszakában 10 iskola mintegy 200 tanulója próbált ki.

A felhasználás feltételei

A program megfelelő felkészülést, valamint a megvalósítás helyi feltételeinek biztosítását követően bármilyen intézmény által szabadon felhasználható.

A 25-30 tanuló egyidejű foglalkoztatásához szükséges eszközkészlet értéke kb. 200 ezer forint körül mozog. Ennek nagy részét azonban csak egyszer kell beszerezni, s éveken keresztül, sok-sok tanulócsoportban felhasználható úgy, hogy közben csupán a fogyó anyagokat kell szükség szerint pótolni.

A személyi feltételek leginkább olyan helyi partnerségek kialakításával teremthetők meg, amelyekben a közös cél – a gyerekek támogatása – érdekében összefognak egymással az adott térség általános és középiskoláinak pályaaorientációért felelősséget érző, érdeklődő tanárai, a helyi szakiskolák képviselői, illetve a pedagógiai szakszolgálatoknál, valamint a megyei kereskedelmi és iparkamaráknál dolgozó pályaaorientációs referensek. Így, közös erővel, viszonylag könnyen biztosítható az egy-egy rendezvényhez szükséges 8-10 vagy akár több felnőtt közreműködő, akikből néhány megvalósult rendezvény alatt összeszokott csapatok válhatnak.

Az Alapítvány térítésmentesen rendelkezésre bocsátja a program valamennyi sokszorosítható segédletét és útmutatóját a Tájéoló napok szervezésére létrejövő helyi partnerségeknek. A felkészülésre és a kapcsolattartásra vonatkozó minden további információ megtalálható a CGCW projekt honlapján.

(<http://www.commongoals.edunet.hu>)

KÉRDÉSEK, amelyeket érdemes lenne széles körben megvitatni

Mi mindenre – milyen énképre, jövőképre, ismeretekre, képességekre, készségekre és támogatásra – van szüksége egy fiatalnak ahhoz, hogy sikeres döntéseket tudjon hozni tanulási útvo-
nalára vonatkozóan? Miként befolyásolja a fiatalok pályaaorientációs támogatási szükségleteit az a szociokulturális háttér, amelyből az iskolába érkeznek?

Melyik életszakaszban milyen tanulási, illetve tevékenységi formák járulhatnak hozzá leginkább az életpálya sikeres elindításához? Melyik életszakaszban milyen szereplők adhatják a leghatékonyabb támogatást ehhez?

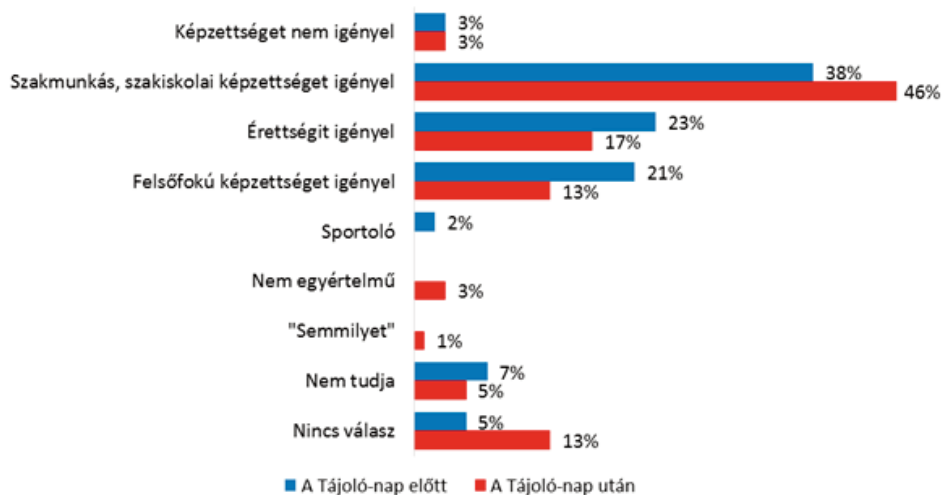
Hogyan illeszthető be egy közös és fenntartható módon működő támogató rendszerbe mindaz az érték, ami az elmúlt évek projektjeiben a pályaaorientációs tevékenység egy-egy részterületéhez kapcsolódóan létrejött az országban?

Hogyan lenne érdemes lehatárolni a pályaaorientációs tevékenységekben közreműködő különféle szereplők felelősségi körét? S miként lehetne ezzel egyidejűleg biztosítani a különféle közre-
működők hatékony együttműködését a fiatalok érdekében?

Milyen módosításokra lenne szükség ahhoz, hogy a pályaaorientációra vonatkozó különféle jog-
szabályokban megjelenő elvárások teljes összhangban legyenek egymással?

A Tájéoló nap programját kipróbáló 13-15 éves tanulók körében a T-TUDOK Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Központ Zrt. munkatársai 2014 folyamán felmérést végeztek, amely egy-egy azonos tartalmú **bemeneti** és **kimeneti adatfelvételből** állt. A kutatók arra kerestek választ, hogy mi jellemzi a gyerekek továbbtanulási elképzeléseit, hogyan vélekednek saját erősségeikről és fejlesztendő képességeikről, s milyen szakmában képzelik el magukat tíz év múlva. A vizsgálat legérdekesebb tapasztalata az volt, hogy a Tájéoló napot követően csökkent az érettségit és még inkább a felsőfokú végzettséget igénylő foglalkozást megjelölők aránya. Nőtt viszont azoknak a köre, akik szakiskolában elsajátítható szakmát jelöltek meg leendő foglalkozásukként.

Milyen szakmát képzel el magadnak?

6. ábra. A jövőbeli foglalkozásra vonatkozó elképzelés változása a Tájéoló napon részt vevő fiatalok körében

A Tájéoló napot a gyerekek háromnegyede nagyon hasznosnak vagy elég hasznosnak ítélte, és 64%-uk azt is mondta, hogy őt személy szerint segítette a mérlegelésben. 70%-uk nyilatkozott úgy, hogy örülne, ha lenne még lehetősége részt venni valamilyen tanácsadáson. A kipróbáló tanulók 82%-a azt jelezte vissza, hogy másoknak is ajánlaná az ilyen foglalkozást.

Diákok és megfigyelők a Tájéoló napokon

³² Forrás: Németh Szilvia-Máthé Dezső: *Tanulói kérdőívek elemzése (bemeneti-kimeneti mérések)*. T-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Központ Zrt., Budapest, 2014. (Kézirat)

KÖZÖS CÉLOK – KÖZÖS UTAK

A *Common goals – Common ways* projekt minden részterülete olyan feladatokat érintett, amelyek igazán jól csak másokkal közösen oldhatók meg egy pedagógus vagy egy iskola számára. Ám ez szélesebb perspektívából nézve is gyakorta igaz: a gazdasági vagy társadalmi célok jelentős része is csupán közös gondolkodással és összefogással érhető el. Ez az oka annak, hogy Európa számos részén – köztük például a CGCW projekt skót és bajor szakembereinek működési területén – mára komoly hagyománya és kultúrája alakult ki az iskolák köré épülő partneri együttműködéseknek.

A partnerség kifejezés az angolszász országokban olyan típusú együttes munkavégzést jelöl, amelynek legfontosabb jellemzői a következők:

- résztvevői szervezeti értelemben függetlenek egymásról,
- ugyanakkor megegyeznek abban, hogy együttműködnek valamilyen közös cél megvalósításáért,
- e cél elérése érdekében megfelelő szervezeti struktúrát alakítanak ki,
- közösen tervezik meg a végrehajtás folyamatát és együtt valósítják meg az adott programot,
- megosztva egymással az információkat, a kockázatokat és az előnyöket is.

Magyarországon ma még nem terjedt széles körben az ilyen típusú együttműködés. Kezdődő jelenlétére utal azonban például a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ (KLIK) 10 milliárd forintos támogatással, 2015 őszéig megvalósuló TÁMOP 3.1.4.B „Köznevelés az iskolában” című kiemelt projektje, amelynek egyik nagy fejlesztési területe a **Partnerség és hálózatosodás** címet viseli³³ és célja az iskolák helyi közösségi aktivitásának ösztönzése. A rendelkezésükre álló forrásokból olyan kezdeményezéseket támogatnak, amelyekben az iskolák társintézményeket és szülői közösségeket fognak össze, s ahol lehetséges, vállalatokat és civil szervezeteket is bevonnak a közösségfejlesztési programokba.

Hatékony kapcsolatépítés iskolai környezetben

Útmutató az iskola körüli helyi partnerségek kialakításához

A skóciai mintára készült segédlet pedagógusok, szakmai közösségek, illetve nevelőtestületek számára ad útmutatást a sikeres partneri kapcsolatok kialakításához. Egy műhely formában megvalósítható gondolati folyamaton vezeti végig az olvasókat, amelynek állomásain a következő kérdésekre keresnek közösen választ:

- Mit jelent a partnerség fogalma?
- Mikor és miért érdemes partneri kapcsolatokat működtetni?
- Mi teszi sikeressé a partnerséget?
- Kik lehetnek a mi partnereink és mik lehetnek az együttműködés céljai?
- Mi mindent kell előzetesen megterveznünk?
- Mit érdemes egy partnerségi megállapodásban rögzíteni?
- Hogyan tartsunk kapcsolatot és dolgozzunk együtt a közös célokért?
- Hogyan értékelhetjük az együttműködés sikerességét?
- Miként zárhatunk le egy partnerséget vagy egy együttműködést?

A személyes helyi válaszokra ösztönző kérdések mellett néhány skóciai gyakorlati példa található a füzetben, a megvalósítást pedig partnerségi megállapodási minta, értékelési szempontsor és olyan linkek segítik, amelyek további ötleteket adnak az érdeklődőknek.

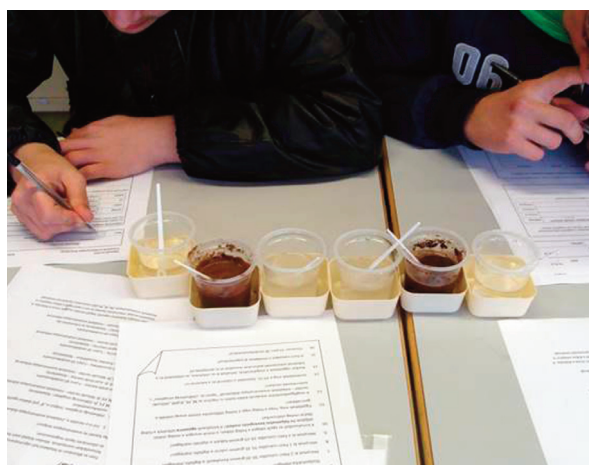
A felhasználás feltételei:

A munkafüzet bárki által szabadon letölthető a CGCW projekt honlapjáról: <http://www.commongoals.edunet.hu>

³³ V.ö.: <http://klik.gov.hu/partnerseg-projekt>

A kapcsolatépítési útmutató bármilyen szervezet vagy intézménytípus egyedi igényei szerint testre szabható. A projekt időszaka alatt ez két esetben már meg is történt. Így adaptálta azt a maga igényei szerint az Educatio Nkft. a most formálódó pedagógiai szakszolgálati hálózat központjai számára, az Új Nemzedék Központ Nkft. Bázisiskolai programja pedig a hozzájuk tartozó iskolák életpálya-építési felelősei részére.

Ugyanakkor az is világosan látszik, hogy a *Common goals – Common ways* projekt két másik terméke, az *Ami segít és ami gátol* című, kockázatelemző kérdőívsorozat, valamint a pályaaorientációs *Tájéoló nap programja* is ilyen típusú partnerségek keretében lesz a leginkább jól használható.

Képek a Tájéoló napok feladatairól

ÖSSZEGZŐ GONDOLATOK ÉS JAVASLATOK

Bár ez az induláskor még inkább csak szándék volt, a kétéves munka során meggyőződéssé érlelődött, hogy mindazok a külföldi tapasztalatok, amelyek adaptációjára a *Common goals* – *Common ways* projektben sor került, egyazon irányba mutatnak. Az elkészült eszközök használata nagymértékben erősítheti egymást a gyakorlatban. **A vezérfonal**, amihez mind-egyik tartalmi elem jól hozzákapcsolható, az **életút-támogató pályaaorientáció. A keret** pedig, amelyben a használatuk a leginkább sikeressé válhat, **a partneri együttműködés**. A pályaaorientáció korszerű, komplex rendszerében – elsősorban az általános iskolák 7–8. évfolyamán – fontos helyet kaphat a készségekről és érdeklődési irányokról visszajelzést adó **Tájéoló napok** szervezése. Olyan módon, hogy a program által kínált, orientáló jellegű személyes tapasztalatokhoz és reflexiókhoz lehetőség szerint a korcsoport minél több tagja hozzájuthasson. Erre az élményszerű általános alapra épülhet aztán a konkrét továbbtanulási irány megválasztását célzó, a döntéseket közvetlenebbül segítő speciális szakmai támogatás.

Az életpálya sikeres alakításában lényeges szerepet játszhat annak időben történő felismerése, hogy kik azok a fiatalok, akik valamilyen szempontból kockáztatnak vannak kitéve, akikre olyan lelki vagy egyéb terhek nehezednek, amelyek megakadályozzák őket abban, hogy eredményesen tanuljanak és sikeresen küzdjenek meg a problémáikkal. Az ő támogatásukat célozza az **Ami segít és ami gátol** című kérdőívrendszer és útmutató, amely általános és középiskolákban egyaránt használható. Segíti az érintett csoporthoz tartozó diákok azonosítását, a rendelkezésükre álló személyes és kapcsolati erőforrások feltárását, a sikeres megküzdés egyéni lépéseinek megtervezését és nyomon követését. Az eszköz használatával a pedagógusok különösen fontos segítséget nyújthatnak tanítványaiknak a tanulási út váltópontjain felmerülő döntési helyzetekben.

A képzéskísérő – amennyiben nálunk is létre jöhetne egy ilyen, pedagógiai munkát segítő szerepkör – hatékony támogatást tudna adni azoknak a zömükben halmozottan hátrányos helyzetű fiataloknak, akik az előbbieknél több segítségre szorulnak. Ők ugyanis valami miatt nem kapnak elegendő ösztönzést saját környezetüktől a továbbtanulási pályán való sikeres elinduláshoz.

S végül a **Hogyan tanítsuk a roma gyerekeket?** című tanulmány, illetve az erre épülő **Másképp kell? – Másképp kell!** című segédlet, ugyanezen feladat eredményes helyi megoldási formáinak mérlegeléséhez kínál indító gondolatokat – speciálisan a roma tanulókkal és családokkal való kapcsolattartás néhány alapkérdését állítva középpontba.

A projekt teljes időtartamának minden tapasztalata azt igazolta vissza, hogy a fent megfogalmazott célok a leghatékonyabban partneri együttműködések keretében érhetők el. Egy-egy Tájéoló nap sikeres megvalósítása legalább 8-10 felnőtt összehangolt munkájának eredménye. A kockáztatnak kitétt fiatalok azonosítása és célzott segítése is több pedagógus közös gondolkodását és odafigyelését kívánja meg az intézményen belül – bevonva ebbe az érintett tanulókat és szüleiket is. Sőt: szükség esetén nem kerülhető meg a különféle szociális partnerekkel való együttműködés sem az azonosított kockázatok hatékony kezelése érdekében. S ugyanígy, a képzéskísérőnek mint összekötőnek az egyik legfontosabb feladata szintén a hálózat szervezése és működésének segítése a rászoruló fiatalok körül. Miként a roma tanulókkal való hatékonyabb munkát támogató útmutató is a közös gondolkodást és a párbeszédet célozza.

Jól segíti a fiatalok érdekében felelősen és hatékonyan működő partnerségek kialakítását a projekt ötödik terméke, a **Hatékony kapcsolatépítés iskolai környezetben** című munkafüzet, amely bármilyen konkrét helyzetben „testre szabható”, általános kiindulási pontként használható.

A kipróbálás tapasztalatai azt bizonyították, hogy mindaz, ami a *Common goals* – *Common ways* projekt keretében megszületett, fontos pedagógiai értéket képvisel, és több szempontból hiánypótló jellegű. Nyilvánvaló ugyanakkor az is, hogy ezek önmagukban csupán picit pontok a szükségletek óceánjában. **Igazi hatás csak rendszerbe illesztve**, más fejlesztési eredményekkel szervesen összekapcsolva **remélhető tőlük**.

Ajánlások a projekt eredményeinek rendszerbe illesztéséhez

A jogi dokumentumok és a szakirodalom elemzése alapján jól érzékelhető, hogy ma még nincs teljes szakmai közmegegyezés arra vonatkozóan, mi a pontos tartalma Magyarországon a pályaaorientáció fogalmának. Ugyanakkor – részben talán éppen ennek következtében – egyelőre nem született meg az a rendelet sem, amellyel törvényi felhatalmazása alapján a kormány szabályozni fogja majd e tevékenységet. Ez a helyzet lehetőséget és egyben szabadságot kínál néhány kérdés szélesebb körben való megvitatására, dilemmák felvetésére és a közös válaszkeresésre. Hiszen olyan témáról van szó, amely alapvető fontosságú az egyének, a társadalom és a magyar gazdaság egészének jövője szempontjából. A legjobb válaszok megtalálása ezért – szülőként, állampolgárként és szakemberként is – mindannyiunk el nem hárítható felelőssége.

Mivel a projekt során nem csupán az adaptált termékekkel foglalkoztunk, hanem törekedtünk annak a környezetnek a megismerésére is, amelyben azokat használják, az alábbi javaslatok e nemzetközi tapasztalatokat is figyelembe veszik.

1. javaslat

Fontos lenne az érintett fiatalok, szülők, oktatási szakemberek és gazdasági szereplők bevonásával, **széles körű, strukturált társadalmi vita keretében** körbejárni az alábbi kérdéseket:

- Milyen tudást vár el a gazdaság az iskolából kikerülő fiataloktól annak érdekében, hogy azok jól foglalkoztathatók és a munka világának sikeresen közreműködői legyenek?
- Milyen tudást ad nekik a mai magyar iskolarendszer, mennyire alapozza meg foglalkoztathatóságukat és a munka világában való sikeres helytállásukat?
- A munkához kapcsolódóan milyen jövőképpel rendelkeznek és milyen személyes tudás megszerzésére törekcszenek maguk az érintett fiatalok?

Jó lenne, ha e vitára minél rövidebb időn belül sor kerülhetne, s az információk összegyűjtését, valamint elsődleges feldolgozását olyan **független szervezet** végezné, amely semmilyen állami intézmény vagy politikai párt felé nincs elköteleződve.

A rendezett adatok elemzését és értelmezését egy olyan – kifejezetten e célra létrehozott – **szakértői munkacsoportra** kellene bízni, amelyben képviselve van az oktatás és a munka világának minden érintett csoportja. Az ő feladatuk lehetne egy olyan tudástérkép felrajzolása, amely megmutatja a különböző oldalakon megfogalmazódó elvárások fedésben lévő, illetve egymástól eltérő halmazait. Miként az is, hogy e térképet értelmezve, strukturált formában megfogalmazzák azokat a **szükségleteket**, amelyeket az életút-támogató pályaaorientációs tevékenységnek mint komplex egésznek – az érintettek véleménye szerint – ki kell elégítenie.

2. javaslat

Fontos lenne **„leltárba venni”** és amennyire lehetséges, tényleges formában is összegyűjteni mindazokat az értékeket és eredményeket, amelyek különféle hazai és uniós finanszírozású projektekben a tanulói életút támogatásához kapcsolódóan, jelentős források felhasználásával születtek – ide értve a szorosán vett pályaaorientációs, szakmaválasztást segítő, valamint a foglalkoztathatóságot tágabb értelemben támogató, kompetenciafejlesztő és személyiségerősítő eszközöket is.

Ezt követően ugyanaz a szakértői munkacsoport, amely a társadalmi vita anyagát feldolgozta, egybevethetné a közpénzből létrejött, s ezért szabadon felhasználható, **közkinccsnek tekinthető eszköztárat** a szükségletek rendezett halmazával. Így láthatóvá válna, hogy melyek elégíthetők ki a már meglévő és csupán karbantartásra szoruló eszközökkel, és hol vannak még esetleg további fejlesztést igénylő fehér foltok.

Az elemzés eredményét **össze kellene vetni** azokkal a **stratégiai tervekkel**, amelyek a legmagasabb szinten határozzák meg Magyarország jövőképét és jelölik ki a távlati fejlesztés irányait a képzés, a gazdasági növekedés és a társadalmi esélyteremtés közös erőterében. A kereslet és a kínálat minden lényeges dimenziójának számbavételét követően lehetne meghatározni, hogy az életút-támogató pályaaorientáció fiatalokat érintő szakaszán

belül milyen lépések megtételére van szükség annak érdekében, hogy az előnyösebb körülmények közül induló és hátrányos helyzetű gyerekek felnőttként hasonló eséllyel válhassanak a munkaerőpiac sikeres szereplőivé.

3. javaslat

A fenti elemzésekre támaszkodva a szakértői munkacsoport és a jogalkotók együttműködése keretében kellene megalkotni azt a pályaaorientáció hazai rendszerének működését **szabályozó rendeletet**, amelyre a jelenleg érvényes szakképzési törvény hatalmazza fel a kormányt. Ebben – minden érintett szervezetre és szereplőre egységesen érvényes módon – választ kellene adni a következő kérdésekre:

- Melyek azok a gazdasági, közösségi és személyes emberi **alapértékek**, amelyek meghatározzák az életpálya támogatásáról való kormányzati gondolkodást?
- Milyen **célok** társulnak ezekhez az alapértékekhez? Mik a támogató rendszer funkciói? Mik a rendszer működésének elvárt eredményei?
- Az **elvárt eredmények** milyen **feladatokat** jelölnek ki a rendszer mint egész számára? Miként befolyásolják a különböző életszakaszok, illetve a változó helyi körülmények a konkrét támogatási feladatok alakulását?
- Kik – milyen szervezetek és milyen szakemberek – az életút-támogató pályaaorientáció támogató rendszerének **szereplői**? Melyik szereplő milyen feladatokat lát el a rendszerben, milyen felkészültségre van szükségük ehhez és milyen kapcsolatban állnak egymással?
- Milyen alapvető **formái** lehetnek a pályaaorientációs tevékenységnek?
- Milyen anyagi források felhasználásával, hogyan **finanszírozható** a rendszer folyamatos működése?
- Hogyan biztosítható a pályaaorientációs tevékenységek magas színvonalú **minősége**, folyamatos **fejlesztése**, illetve a források felhasználásának **átláthatósága**?

A szabályozás megfelelőségének és stabilitásának biztosítása érdekében fontos lenne, hogy a jogszabály tervezetét a kormány – annak véglegesítése előtt 3-4 hónappal – nyilvánosságra hozza, és az elképzeléseket a témához értő, illetve a megvalósításban érintett szervezetek és/vagy személyek minél szélesebb körben véleményezhessék és egyúttal el is köteleződhessenek a hatékony megvalósítás mellett.

4. javaslat

Mivel az életutat támogató pályaaorientáció középpontjában, személyes jellegéből fakadóan, mindig az egyén, illetve a fiatal áll, e tevékenység nem lehet eredményes a **szektorok közötti együttműködés** nélkül. A támogatás sikerének elemi feltétele, hogy annak konkrét lépései mindig a konkrét személy szükségleteihez igazodjanak.

Az, hogy konkrét körülmények között milyen segítség vezet leginkább eredményre, térségenként és közösségenként nagyon eltérő lehet. Így a pályaaorientációt szolgáló együttműködés megfelelő **partnerségi formái is sokfélék lehetnek**. A finanszírozás kérdései között ezért érdemes mérlegelni azt is, miként lehet a nem intézményesült helyi partnerségek működését támogatni – és milyen mutatók alapján tekinthető sikeresnek a tevékenységük.

Mivel a helyi partnerségeken nyugvó, életút-támogató pályaaorientációnak még nincs hagyománya Magyarországon, fontos lenne elkezdni a működőképes, **jó gyakorlatok** – bizonyos standardok szerinti – **dokumentálását**, majd az internet segítségével való **megosztását**, az új tudás és kultúra terjedése érdekében.

5. javaslat

Ahhoz, hogy a társadalmi vita, a közös szakmai gondolkodás és a jogszabályalkotás révén elinduló munka lendülete ne törjön meg, szükség van valamilyen **koordinátor szervezetre**, amely mozgásban és mederben tartja a folyamatot. E szervezet valószínűleg akkor lenne a leginkább hiteles és széles körben elfogadott, ha a feladat megvalósítása nem valamilyen nagy állami hivatal kis egységénél jelenne meg, hanem inkább egy kisebb, független vagy szektorközi és hangsúlyosan szakmai szervezet látná el a koordinációs szerepkört.

Ugyancsak hitelességet erősítő mozzanat lenne, ha a pályaorientációs tevékenység egészéhez országos szintű, közmegegyezéssel hosszútávra meghatározott **indikátorok** kapcsolódnának, amelyek mindenkor mutatói nyilvánosan hozzáférhetőek lennének a koordinátor szervezet honlapján, s az indikátorokhoz viszonyított aktuális adatok jogszabályi elvárások alapján automatikusan frissülő statisztikai adatbázisokhoz lennének kötve.

A Tájéoló nap megvalósítására készülő hódmezővásárhelyi csoport

A projekt eredményeinek továbbfejlesztési lehetőségei

A termékek kipróbálása során, közvetlenül az adaptációs folyamathoz kapcsolódóan néhány előre nem tervezett, új lehetőségeket felvető felismerés is megfogalmazódott a projekt-menedzsment számára. A költségvetési és időbeli korlátok miatt ezeknek a projektbe való beépítésére sajnos már nem volt lehetőség. Az eredmények terjesztése és a különféle fejlesztések egymásra épülése érdekében azonban érdemes e gondolatokat is rögzíteni, s törekedni a megvalósításukhoz szükséges források előteremtésére.

1. gondolkör

Látva, hogy a korai iskolaelhagyás problémájának kezelésében a leginkább segítségre szoruló fiatalok esetében milyen jól mérhető hatása van Bajorországban a képzéskísérők (Bildungsbegleiter) alkalmazásának, érdemes lenne mérlegelni egy hasonló szerepkör magyarországi kialakítását is. Ezt a lépést célszerű lenne egy olyan **kutatással előkészíteni**, amely választ keresne az alábbi kérdésekre:

- Milyen szükségleteket kellene kielégítenie egy ilyen szerepkörbe kerülő hazai szakembernek annak érdekében, hogy minél kevesebb alacsony iskolai végzettségű, szakmai képzettség nélküli fiatal kerüljön a munkaerőpiacra?
- Melyek azok a szükségletek, amelyek kielégítése valamilyen mértékben már ma is megtörténik az oktatás rendszerében és milyen minőségben valósul meg e feladatok ellátása?
- Melyek azok a fontosnak minősíthető támogatási területek, amelyek egyelőre még semmilyen formában nincsenek ellátva Magyarországon?
- Hogyan lehetne egyetlen feladatkörben egyesíteni a képzéskísérői szerep már létező elemeit, a hazai gyakorlatból hiányzókkal?
- Milyen alternatív modellek keretében működhetne jól egy ilyen szerepkör? Milyen intézményhez lehetne telepíteni a feladatot a legnagyobb siker reményében? Miként lehetne a leginkább átlátható és elszámoltatható módon finanszírozni egy ilyen jellegű tevékenységet?
- Milyen költségekkel és milyen munkaerő-piaci nyereséggel lehetne kalkulálni a képzéskísérők alkalmazása esetén?

Mivel a **képzéskísérői szerepkör kialakítása** előzmény nélküli Magyarországon, bevezetése előtt mindenképp érdemes lenne **pilot projektek keretében** kikísérletezni a működtetés legjobb formáit. Ezután készülhetne el a szerepkör részletes feladatleírása és nyerhetné el végleges formáját az adatkezelés rendszere is. Mivel a munkakör ellátása – a bajor tapasztalatok szerint – komoly pszichés megterhelést jelent a nap mint nap, olykor súlyos döntési helyzetekbe kerülő szakemberek számára, nagyon fontos lenne, hogy munkájukat annak kezdetétől fogva, jól átgondolt **szakmai támogató rendszer** segítse. Mindezen kidolgozását követően a folyamatosan gyarapodó tapasztalatok alapján, több lépcsőben javítva az eredeti elképzeléseket fokozatosan kerülhetne sor az országos implementációra.

2. gondolkör

A pályaorientációt segítő Tájéoló nap programjának sikerességét minden gyakorlati tapasztalat visszaigazolta. Kiderült azonban az is, hogy két irányba mindenképp indokolt lenne továbbfejleszteni a programot:

- Mivel a kiindulási pontként használt müncheni minta fejlett nagyvárosi környezetben született, néhány olyan szakmai terület nem jelenik meg benne, amelyre a lehető legszélesebb körű hazai alkalmazhatóság érdekében szükség lenne. Ilyenek például a mezőgazdaság különféle területei, az építőipar vagy akár a hagyományos kézművesség is. Érdemes lenne **azonosítani a programból** még hiányzó, de nálunk

alapvetőnek tekinthető nagy, átfogó foglalkoztatási területeket, majd ezekre is kidolgozni az eszköztárat – olyan részletességgel, ahogy az a már meglévő hat területen rendelkezésre áll.

- A Tájékoztató napok értékelőlapjainak adatfeldolgozását jelenleg segítő programozott excel táblák jól működnek. Mindenki, aki a kezelésükhöz szükséges IKT-kompetenciákkal rendelkezett, dicsérte azokat. Egyértelművé vált azonban, hogy jelentős mértékben megkönnyítené a program széles körű használatát egy e célra kifejlesztett, egyszerű online adatkezelő felület. Ezt egyszeri beruházként kellene kialakítani. Üzemeltetését és karbantartását az Alapítvány mint a program gazdája vállalná, ingyenes hozzáférést biztosítva minden regisztrált felhasználó számára. Egy ilyen fejlesztés egyúttal lehetővé tenné nagy mennyiségű adat közös rendszerben való kezelését is, ami fontos kutatási forrást jelentene a pályaorientáció rendszerét fejlesztő szakemberek és szervezetek, valamint a döntéshozók számára.

3. gondolatkör

A projekt futamidejének végén került sor a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC törvény módosítására. Ennek 2015 januárjában hatályos változata értelmében a köznevelési intézmények, a pedagógusok, a pedagógiai szakszolgálati intézmények munkáját, valamint a tanulói érdekvédelemmel összefüggő tevékenységet pedagógiai szakmai szolgáltatások segítik, amelyek körében új elemként jelenik meg a *„lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók támogatásához kapcsolódó **korai jelző- és pedagógiai támogató rendszer** működtetése”* [2011. évi CXC. törvény 19. § (2) bek h)]. Ugyanezen jogszabály kibővíti a nevelési-oktatási intézmények vezetőinek tevékenységi körét is, felelőssé téve őket *„a gyermek- és ifjúságvédelmi feladatok megszervezéséért és ellátásáért, a gyermekvédelmi jelzőrendszernek a köznevelési intézményhez kapcsolódó feladatai koordinálásáért.”* [2011. évi CXC. törvény 69. § (2) bek f)]. S végül a módosított törvény felhatalmazza a Kormányt arra, hogy kidolgozza *„a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulónak minősülés részletes feltételeit, a pedagógiai-szakmai szolgáltatások körébe tartozó, a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók támogatásához kapcsolódó korai jelző- és pedagógiai támogató rendszer létrehozását, működtetését, és az ennek keretében történő adatszolgáltatás rendjét.”* [2011. évi CXC. törvény 94. § (4) bek x)].

Az e témakörrel összefüggő jogalkotói és módszertani fejlesztő tevékenység egyaránt most vesz lendületet Magyarországon. Számos intézmény és szervezet kezd el egyidejűleg dolgozni a minél jobb színvonalú megvalósításon. Ebben a munkafázisban – a projektben szerzett tapasztalatok alapján, feltétlenül érdemes figyelembe venni a következőket:

- A világ különböző részein számos olyan bevált kockázati jelzőrendszer működik, amelynek tapasztalataiból sokat tanulhatnak a magyar fejlesztők. Az egyik ilyen, teljes bizonyossággal jónak tekinthető mintát a projekt keretében megismert, **skóciai Getting it Right for Every Child nevű modell** képviseli. Ennek beható tanulmányozása és lényegének mély megértése ezért különösen javára válhat a formálódó hazai gyakorlatnak.
- A skót modell egyik elemének adaptálásával született meg a projekt **Ami segít és ami gátol** című terméke, egy szabályos hitelesítési eljárás is átesett kérdőív- és útmutatórendszer. Ez az eszköz – egy komplex hazai rendszerbe illesztve, adott részterületen – egyaránt megbízható segédlete lehet a kockázati jelzőrendszer működtetésében érintett pedagógusok és pedagógiai szakmai szolgáltatást nyújtó szakemberek munkájának, a 13-16 éves tanulók esetében. Mivel az eszköz használata felkészülést igényel, indokolt lenne **egy széles körben használható képzési elem kifejlesztése** hozzá.

Az Alapítvány készen áll arra, hogy a kockázati jelzőrendszer kialakításában részt vevő valamennyi szervezet, intézmény és/vagy szakember partnere legyen a feladat megoldásáról való közös gondolkodásban, valamint a rendszer és a szükséges eszköztár kialakításában. Szívesen megosztja a projekt keretében a témával összefüggésben szerzett minden szakmai információját és tapasztalatát, s egyben felajánlja közreműködését az Ami segít és ami gátol című eszköz rendszerbe illesztéséhez.

4. gondolkör

A projekt megvalósítása során egyértelművé vált, hogy az adaptált termékek sikeres hasznosulásának kulcsa az **együtműködés**, legjobb szervezeti kerete pedig a világosan megfogalmazott és elkötelezett módon vállalt közös célok érdekében létrehozott **helyi partnerség**. Az is tény ugyanakkor, hogy a partneri együtműködésnek ma még elég kevés hagyománya van a magyar oktatásban. Ennek meghonosításához jelentős mértékben hozzá tudnának járulni az alábbi változások:

- Jó lenne, ha a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer most formálódó gyakorlatában – a család és az állami intézmények között –, hangsúlyos szerepet kapnának a **helyi közösségek**, amelyekben a kockázatnak kitett fiatalok a mindennapjaikat élik. Jó lenne, ha ezekben a közösségben – ágazattól függetlenül – egységes protokollt követve, **minden szervezet összefogna az érintett fiatalok körül**, az ő támogatásuk érdekében. S jó lenne, ha a most kialakuló rendszer méltányolni tudná az ilyen céllal működő helyi partnerségek erőfeszítéseit és eredményeit. Mindennek érdekében hasznos lenne széles körű szakmai diskurzus keretében felvázolni ennek lehetséges formáit és dilemmáit.
- A gyerekekért és fiatalokért működő partnerségek kulcsszereplői a pedagógusok. Nagyon fontos lenne ezért, hogy kompetenciáik körében a rutin szintjére **emelkedjen az egymással, a szülőkkel és a környezet más szereplőivel való hatékony partneri együtműködés képessége**. Ezt azonban ugyanúgy tanulni kell, mint bármi mást a szakmai tudás kialakítása során. Fontos lenne ezért, hogy segítséget kapjanak ehhez a pedagógiai szakmai szolgáltatásokat nyújtó intézményektől és szervezetektől.
- S végül: **a pedagógiai tudás alapvetően gyakorlati jellegű**. Ez többek között azt jelenti, hogy a leghatékonyabb módon úgy jön létre, ha a tanulás személyes aktivitásra, részvételre, tevékenységre és belső elköteleződésre épül. Az ilyen típusú tudásépítés bevált keretei világszerte a **szakmai tanuló közösségek**, amelyekből azonban Magyarországon egyelőre még nem sok működik. Érdemes lenne a már működő önfejlesztő pedagógus közösségek tapasztalatait széles körben megosztani, s az ilyen csoportok létrejöttét, illetve működését az oktatáspolitikai szintjén is támogatni.

TOVÁBBI INFORMÁCIÓK

EDUNET Tananyag-fejlesztési Alapítvány
edUNET.alapitvany@gmail.com

